

Treball de Recerca

Les Colònies Tèxtils: Un Model Únic

Joan Pagès

Curs 2015-2017

Treball de Recerca

Índex

1. Introducció	4
2. Metodologia	5
3. Objectius.....	6
4. Evolució dels models de poblament.....	7
4.1 Models de ciutat anteriors.....	7
4.1.1 La ciutat al període neolític	7
4.1.2 La ciutat grega.....	7
4.1.3 Les ciutats romanes.....	8
4.1.4 La ciutat a l'època medieval:.....	8
4.1.5 Les ciutats àrabs:.....	8
4.1.6 La ciutat industrial:.....	9
4.2 Tipus de plans urbans.....	10
4.2.1 Pla irregular:	10
4.2.2 Pla radiocèntric:.....	10
4.2.3 Pla ortogonal:	11
4.2.4 Pla lineal:.....	12
5. Conceptes Inicials.....	13
5.1 Definició de colònia industrial. Distinció de fàbrica.....	13
5.2 El concepte de paternalisme.....	14
6. Tipologies de colònies industrials.....	15
6.1 Colònies industrials tèxtils.....	15
6.2 Colònies industrials no tèxtils.....	17
6.2.1 Colònies Mineres.....	17
6.2.2 Colònies Agrícoles.....	18
6.2.3 Colònies Químiques	20
6.2.4 Colònies Ferroviàries.....	20
7. Descripció de les funcions de les colònies	22
8. Anàlisi de la ubicació de les colònies tèxtils	25
8.1 Causes geogràfiques	25
8.2 Causes energètiques:.....	25
8.3 Causes socials:.....	25
9. Tipologia urbanística de les colònies industrials tèxtils.....	26

9.1.1	Colònia bàsica:	26
9.1.2	Colònia desenvolupada:	26
9.1.3	Colònia evolucionada:	26
9.2	Classificació segons l'accés.....	27
9.2.1	Colònia oberta:	27
9.2.2	Colònia semioberta.....	27
9.2.3	Colònia tancada.....	27
10.	Els grans espais de les colònies industrials tèxtils.....	29
10.1	Espai de producció i treball.....	29
10.1.1	Obtenció de l'energia.....	29
10.1.2	Fàbriques i xemeneies.....	31
10.2	L'espai residencial.....	36
10.2.1	Els habitatges obrers.....	36
10.2.2	Habitatges distingits.....	38
10.2.3	Cases de l'amo.....	39
10.3	L'espai social.....	40
10.3.1	L'església.....	40
10.3.2	L'escola.....	41
10.3.3	La cultura i el lleure.....	41
10.3.4	L'esport.....	43
11.	La jerarquia social i l'urbanisme.....	44
12.	Les comunicacions a les colònies industrials.....	45
12.1	"El carrilet".....	45
13.	Exemples urbanístics de colònies tèxtils.....	47
14.	La crisi d'un model.....	91
15.	La transformació de la colònia.....	92
15.1	Transformació de l'espai de producció i treball.....	92
15.2	Transformació de l'espai residencial.....	93
16.	Conclusions.....	94
17.	Agraïments.....	96
18.	Bibliografia.....	97
19.	Webgrafia.....	98
20.	Annexos.....	99

1. Introducció

“No saber el que ha succeït abans de nosaltres és com ser incessantment nens”

Amb aquesta frase de Ciceró, escriptor i polític romà, comença el meu treball de recerca. La frase em recorda el perquè, el sentit del meu treball. La història és una de les meves passions, i aquest desig de saber el que hi havia abans que hi fóssim tots nosaltres m'ha guiat fins aquest tema.

D'aquí molt anys, espero, hi hagi algú, que pugui conèixer o recordar el nostre passat comú, com és el cas de les colònies industrials, que per desgràcia, s'està perdent. No em refereixo a la història, sinó els seus edificis, les seves fàbriques, la seva gent... Una manera de viure diferent, un testimoni del pas del temps. La meva intenció és deixar una espècie de llegat d'una època a les futures generacions, ja que a mesura que avança el temps, també ho fa la societat

Aquest treball de recerca neix a partir d'una pluja d'idees, quan no sabia el tema del treball. Va ser la idea que més em va emocionar i impactar, ja que és un tema que ens toca de prop i hi estava molt interessat

El propòsit del treball és redescobrir part de l'extens patrimoni industrial del nostre país, i en especial d'un àmbit molt singular i característic: les colònies industrials. Aquestes són un exemple únic al món per la seva quantitat, qualitat, varietat i localització geogràfica. S'agrupen, fonamentalment, en dues conques fluvials: el Ter i el Llobregat, però també n'hi ha en altres rius. Aquest fenomen de les colònies industrials, que es desenvolupa des de la segona meitat del segle XIX i es perllonga fins al final del segle XX va marcar tota una manera de fer, de viure, de convida, de relacionar-se i de treballar per a bona part de les generacions que m'han precedit.

El títol **Les colònies tèxtils: un model únic** és força explícit, ja que el treball tracta d'un model existent a bona part de les societats industrialitzades, però que es va desenvolupar d'una forma molt singular i efectiva aquí a Catalunya.

Espero que aquest treball us entusiasmi i faci reflexionar sobre les formes de viure i treballar dels nostres avantpassats.

2. Metodologia

La metodologia emprada en el treball es basa, sobretot, en el treball de camp i la recerca bibliogràfica.

Per fer la recerca bibliogràfica he utilitzat llibres especialitzats en la matèria, i he consultat diversos blocs i pàgines web. D'aquesta manera he pogut conèixer els aspectes més generals de les colònies.

El treball de camp ha estat, bàsicament, anar a veure i visitar les colònies seleccionades, analitzar-les "in situ" i fer una recopilació de totes les dades apreciables. Les dades estaven relacionades amb la tipologia d'edificis, la seva existència o no, elements funcionals i característics i les diverses peculiaritats que tenien.

Aquestes colònies han estat seleccionades en funció del nombre de colònies de cada riu, el seu desenvolupament, tant urbanístic com social i per les diferents especificitats. S'han triat tres colònies del riu Freser, una del riu Calders, quatre del riu Cardener, onze del riu Ter, vint-i-quatre del riu Llobregat i una no fluvial.

El treball es complementa amb fitxes tècniques de cada colònia per a poder detallar, concretar i analitzar la informació, així com un mapa d'ubicació i geolocalització.

3. Objectius

Els principals objectius que es volen assolir amb aquest treball són:

- Explicar els diferents espais de les colònies industrials tèxtils
- Difondre les diferents tipologies de colònies industrials
- Entendre els motius de la creació i de les ubicacions de les colònies tèxtils
- Unificar les tipologies de les colònies segons els equipaments i l'accés
- Especificar quin tipus d'espais hi havia a cada colònia i definir les diferents tipologies que se'n puguin derivar.
- Relacionar la jerarquia social amb l'urbanisme
- Avaluar quines comunicacions tenien cadascuna de les colònies i la seva influència en el desenvolupament urbanístic.
- Entendre quins motius i causes van fer que aquest model acabés fallant
- Saber quines transformacions han patit les colònies des del final de la seva activitat productiva fins a l'actualitat

Amb aquests objectius pretenc divulgar tot aquest coneixement que he adquirit i cercat, per a tothom que hi tingui interès.

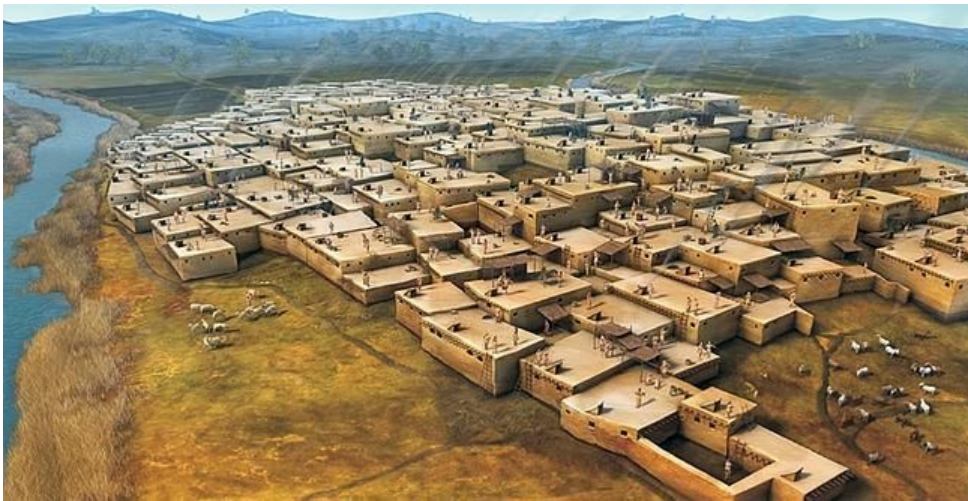
4. Evolució dels models de poblament

Entendre i conèixer els principals models de poblament urbà anteriors a les colònies, i de tipologies dels entramats urbans, permet fer un repàs de l'urbanisme fins al segle XIX i, amb aquesta breu introducció al meu treball, poder entendre els models urbanístics de les colònies.

4.1 Models de ciutat anteriors

4.1.1 La ciutat al període neolític

Durant el neolític, l'espècie humana passà de ser nòmada a ser sedentària, amb la qual cosa, sorgiren les primeres ciutats. Aquestes no seguien cap model de pla urbà. Les cases eren de fusta, fang, pedra o diversos vegetals, i sovint tot el conjunt estava envoltat per una petita tanca o fossat que servia de protecció contra els animals i impedia que els animals que hi tenien domesticats es poguessin escapar. Aquestes primeres ciutats eren molt poc poblades, i la posterior construcció fa que quedi poc llegat d'aquestes ciutats.

Reconstrucció informàtica d'una ciutat gran al neolític

4.1.2 La ciutat grega

Als seus inicis, les ciutats gregues disposaven d'un entramat de carrers molt irregular, amb carrers foscos i estrets. Posteriorment, durant el segle V aC, ja s'adoptà el pla ortogonal, que més endavant descriuré. Usualment, les ciutats estaven protegides amb una muralla. Els principals llocs d'una ciutat grega eren els seus temples dedicats a varis déus, i l'àgora, que servia com a punt de trobada o reunió. La majoria de les antigues ciutats gregues eren ciutats estat, i se situaven normalment a la costa. Per aquest motiu, el port era una lloc de

vital importància econòmica, i un dels punts mes importants de la ciutat. Atenes i Esparta destacaven entre les ciutats gregues del moment.

4.1.3 Les ciutats romanes

La gran majoria de ciutats de l'època romana havien adoptat, també, el pla ortogonal, ja que en els seus inicis, moltes havien estat campaments militars. Dins de la ciutat, dos carrers destacaven per sobre dels altres: el *decumanus*, que transcorria de est a oest, i el *cardo maximus*, que ho feia de nord a sud. Els principals edificis de les ciutats romanes eren el fòrum, normalment situat a la cruïlla entre aquests dos carrers, els banys o termes, ponts, amfiteatres, el circ, etc. Tota la ciutat estava protegida per una muralla. Dins d'aquesta tipologia de ciutats, la més important de l'època era Roma.

Ciutat romana i la seva divisió

4.1.4 La ciutat a l'època medieval:

La ciutat de l'edat mitjana es caracteritza principalment per la funció de refugi que tenia i per tenir un pla irregular, amb carrers molt estrets, i mal il·luminats. Aquesta tipologia de carrers es dona perquè l'augment de la població de les ciutats no es va correspondre amb l'augment de la superfície edificable, ja que la ciutat sencera s'encabia a l'interior de les muralles per tenir una major seguretat. Al centre de la ciutat, se situava la plaça principal i al voltant d'aquesta, se situaven els principals edificis, com esglésies i catedrals, l'ajuntament.

4.1.5 Les ciutats àrabs:

Durant l'edat mitjana, tot el món àrab es beneficià de la importància geogràfica del seu territori. Fruit d'això, les ciutats àrabs experimentaren un gran creixement, tant econòmic com de població. Al bell mig de la ciutat se situava la medina, que feia de centre, tant religiós com polític i econòmic. La medina era un conjunt de carrerons en què hi havia els principals

artesans de la ciutat treballant als seus tallers. La medina, a la vegada, també se subdividia en diferents barris, agrupats segons les seves especialitats. Ben a prop de la medina hi havia el soc, o el mercat principal. Tota la ciutat estava envoltada per una muralla de protecció. Ciutats com Damasc, Fes, Bagdad o El Caire n'eren els principals exponents. Junt amb d'altres ciutats, va constituir el centre econòmic de l'alta edat mitjana, i eren el pont entre orient i occident.

4.1.6 La ciutat industrial:

Aquest tipus de ciutats s'originen a partir de la revolució industrial. A partir de la creació de fàbriques, la mà d'obra procedent del camp va augmentar, fent créixer exponencialment els habitants de les ciutats. Les antigues muralles van ser enderrocades per poder aprofitar les terres dels extramurs. Amb això, es va començar a fer una certa diferenciació entre les classes socials. Per exemple, la zona perifèrica de les ciutats va ser ocupada per les classes més humils, amb habitatges deficients i una mala higiene. En canvi, les classes benestants ocuparen les noves zones urbanitzades: els eixamples. Amb l'aparició de nous mitjans de transport, com el tren, es va facilitar la connexió entre les ciutats i van modificar els traçats dels diferents carrers. També, amb la creació i modificació de les ciutats, es van haver de fer obres per tal de fer arribar serveis bàsics com l'aigua, el gas i l'electricitat a les cases. També, durant aquesta època, es crearen els sistemes de clavegueram.

Ciutat industrial del segle XIX a Gal·les, Regne Unt

4.2 Tipus de plans urbans

4.2.1 Pla irregular:

Històricament, el pla irregular se situa en la ciutat preindustrial. Sovint coincideix amb la zona antiga de la ciutat i s'originen durant l'època medieval. Tots els carrers estan envoltats per una muralla. No manté una trama urbana ordenada, ja que presenta una traçat irregular. El seu traçat irregular és degut a la manca de planificació prèvia, és a dir, són fruit del creixement natural de la ciutat. Els carrers són estrets i mal il·luminats.

Com que aquest tipus de pla urbà comporta que els seus carrers siguin sinuosos, això provocarà, futures dificultats en les comunicacions amb el centre històric, que al llarg dels segles passarà a tenir un gran interès cultural. Trobar exemples d'aquest tipus de pla és molt fàcil, ja que posteriorment, les ampliacions de les ciutats van respectar les anteriors formacions urbanístiques. Les ciutats musulmanes en serien un exemple, juntament amb els cascs antics de les ciutats europees.

Entramat urbà irregular de la ciutat de Toledo

4.2.2 Pla radiocèntric:

Aquest tipus de pla presenta una trama radial. Al voltant d'un punt central, s'hi troben els principals edificis i usos de la ciutat, com l'ajuntament, l'església, el mercat, etc. Al voltant, els carrers es distribueixen, com radis d'una bicicleta. Aquest tipus de distribució és molt beneficiós si en el centre hi ha edificis o llocs d'interès, ja que permet un accés ràpid al centre.

El principal desavantatge és que la circulació entre els diferents eixos és molt difícil, i el pas pel centre de la ciutat. Per això, és necessari construir carrers en forma concèntrica per facilitar els desplaçaments. Madrid, París o Moscou presenten aquest tipus de distribució.

Pla radiocèntric de la ciutat de Palmanova, a la regió del Friuli, a Itàlia

4.2.3 Pla ortogonal:

També anomenat hipodàmic (degut al seu promotor Hipòdam de Milet), se situa en la època industrial, és a dir en els segles XIX i XX. Tot i això, les ciutats gregues i romanes ja utilitzaven aquest tipus d'organització. S'ha utilitzat preferentment durant tota la història ja que presenten una forma molt simple i fàcil, també denominada eixample. Es pot reconèixer fàcilment aquest tipus de pla. Els carrers són amples i lluminosos, i creen illes de cases rectangulars o quadrangulars. La regularitat de la forma de les illes fa que la seva parcel·lació es faci més fàcilment.

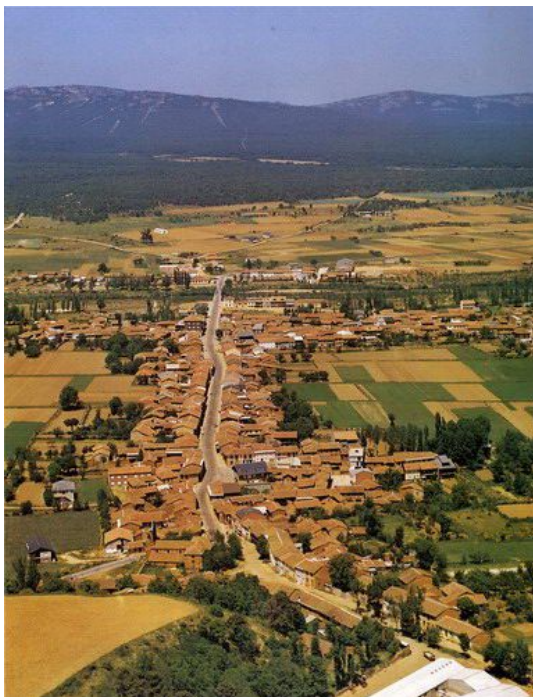
Tot i això, s'han de crear eixos diagonals per poder fer més fluid el trànsit en les hores puntes. També, aquest plantejament urbà provoca que els trajectes siguin més llargs, i dificulta l'accés al centre urbà. La topografia abrupta és un inconvenient per aquesta organització, i tampoc permet una bona visibilitat. Exemples de ciutats amb pla ortogonal són Barcelona, Nova York o Lisboa.

Imatge de la ciutat de Barcelona, amb el seu traçat ortogonal gairebé perfecte.

4.2.4 Pla lineal:

Aquest tipus de distribució no és gaire freqüent. Aquest tipus de traçat és de forma allargada, al llarg d'una via de comunicació, riu o canal fluvial, que dóna lloc a una formació urbanística allargada. Al voltant d'aquesta via important, se situen diversos carrers disposats de forma perpendicular. Un exemple d'aquesta disposició en seria tot el litoral de la costa del Maresme, que se situa resseguint la costa, i la via del tren.

Exemple de model lineal, al poble de Castrocontigo, a la província de Lleó

5. Conceptes Inicials

Prèviament faig una definició d'aquells termes més habituals i que més s'utilitzin al llarg de tot el treball

5.1 Definició de colònia industrial. Distinció de fàbrica

Una colònia industrial és un nucli de població format al voltant d'una fàbrica. L'empresa és la propietària de tot el conjunt, tant dels edificis destinats a la producció com dels habitatges dels obrers i tots els edificis de serveis. Aquest tipus de nucli poblacional es crea amb l'objectiu d'assegurar la mà d'obra.

Aquest model de població sorgeix al segle XVIII, al Regne Unit. La més coneguda és New Lannark, a Escòcia, que estava dirigida pel socialista utòpic Robert Owen. D'altres exemples arreu del món són Saltair (1853), a Yorkshire o el de Crespi d'Adda (1878) a Bèrgam, Itàlia. La particularitat catalana és que és el lloc del món amb una major concentració de colònies industrials.

Colònia tèxtil de New Lannark (Escòcia)

5.2 El concepte de paternalisme

El paternalisme és un corrent, propi de la revolució industrial, que van adoptar els industrials catalans a partir de la dècada de 1880, quan en les primeres colònies industrials de l'alt Llobregat i el Ter es van produir unes intenses vagues, que van acabar amb nombrosos acomiadaments de vaguistes i sindicalistes. Un dels principals defensors d'aquest corrent va ser Enric Prat de la Riba, que més tard serà el president de la Mancomunitat de Catalunya. La seva postura queda clara a *Ley jurídica de la industria* (1898), on defensa que és un model que soluciona el problema de la conflictivitat obrera.

Amb això, el paternalisme va esdevenir la solució al conflicte laboral. L'industrial o fabricant actuava com un pare de família, d'aquí el nom. Aquesta relació entre obrer i empresari o industrial es convertia en una espècie de feudalisme obrer, en el qual l'obrer veia reduïts els seus drets, a canvi de més seguretat en la feina, un habitatge i condicions més salubres que les indústries de les ciutats. A més a més disposaven d'educació pels infants i diferents activitats d'oci i esport, com teatre, un cor parroquial o associacions catòliques. Això incloïa que l'obrer havia d'obeir sempre, tenir lleialtat cap a l'empresa i l'amo i respecte a les tradicions i costums pròpies. L'empresari rebia, a canvi més disciplina dels treballadors, més "Pau Social" i, per tant més productivitat i menys possibles conflictes.

6. Tipologies de colònies industrials

En aquest apartat explicaré els diferents tipus de colònies industrials que podem trobar a Catalunya. Ho he dividit en dos grans blocs; El primer és les colònies industrials tèxtils, que en són la gran majoria. El segon són totes les altres colònies no tèxtils, és a dir, colònies mineres, químiques, agrícoles o ferroviàries.

6.1 Colònies industrials tèxtils

Les colònies industrials tèxtils són aquelles, que, com el seu nom indica, produeixen teixits o filats. A Catalunya, actualment se'n comptabilitzen 72, però n'hi van haver algunes més que a causa de la construcció dels pantans de La Baells i de Sau van quedar a sota les aigües. Aquest tipus va sorgir entre mitjans del segle XIX i inicis de segle XX. Són l'element més característic de la industrialització de Catalunya.

Aquest model de població, que aquí s'anomena Colònia, ja era habitual al Regne Unit, el país capdavanter en fer la industrialització. Tot i això, Catalunya presenta varies diferències amb d'altres models de colònia que faran que les colònies catalanes tinguin un tarannà diferent. Per començar, Catalunya és un país pobre en recursos naturals com el carbó i el mineral de ferro, pel que haurà d'importar matèries primeres, o bé utilitzar l'energia hidràulica del riu. Segon, aquest model és més propi de les terres de l'interior que de les grans ciutats, ja que mentre que a les ciutats, els primers industrials que havien optat per crear vapors notaven l'arribada de moviments revolucionaris obrers i l'augment del preu de la mà d'obra, a l'interior la mà d'obra era força més barata i els corrents revolucionaris no hi havien arribat o bé ho havien fet més discretament. En tercer lloc, l'interior era més propens al corrent paternalista, és a dir, que si l'industrial revertia part dels beneficis en garantir el benestar als seus treballadors, afavorint l'educació, l'activitat cultural i l'educació cristiana, l'amo n'obtenia un clima de treball dòcil i obedient. A més a més, les lleis de colònies de 1866 i 1868 donaven importants exempcions fiscals a aquelles colònies considerades com a tals, que permetien a l'empresa no pagar impostos durant un període entre 10 i 25 anys. Sovint, aquestes mesures causaven fricció entre la colònia i el poble, ja que el que no pagava en impostos la colònia, ho havia d'acabar compensant el municipi. Això sumat al fet que en alguns casos la colònia era més gran que el poble, pels habitants de tota la vida els semblava una ofensa, ja que a més, la colònia era abastida amb els serveis municipals adients i disposava d'economats amb preus més baixos que al poble. Finalment, a aquests avantatges s'hi suma el fet de que a l'interior el preu del sòl era molt més barat i que la llei

d'establiment de colònies i foment de la població rural donava als fabricants fortes remuneracions fiscals.

El model de colònia tèxtil català va entrar en crisi les dècades dels 70 i 80 del segle XX, coincidint amb la del sector. A més, els serveis que s'oferien abans i que garantien la pau social, ara ja resultaven massa cars per poder mantenir el sistema. Un cop cessada l'activitat industrial, la nau i els pisos es posaven en venda alguns cops i eren embargades en d'altres. Això ha generat 3 tendències. La primera, l'entitat de població queda desvinculada de l'empresa que la creà i continua sent un nucli de població important, com el de l'Ametlla de Merola (Puig-reig). En alguns casos, com ja veurem, la colònia industrial és més gran que el poble del que forma part, com el de la colònia Valls de Torruella, o el de les 3 colònies de Castellbell i El Vilar (La Bauma, El Borràs i El Burés), que augmenten notablement la població del municipi i en modifiquen la ubicació. En el segon cas, es produeix una renovació de la població, és a dir, que gent forana va a viure a la colònia. El tercer cas ja és la malaurada desaparició o abandonament, com ara la Colònia Antius (Callús).

Colònia tèxtil de Cal Metre, a Gironella. Al costat, el riu Llobregat.

6.2 Colònies industrials no tèxtils

6.2.1 Colònies Mineres

Les colònies mineres són el segon tipus de colònies obreres més nombrós. Una colònia minera, a diferència d'una colònia tèxtil o química, s'ubica en un lloc amb molt recursos minerals, ja sigui carbó o potassa. A Catalunya n'hi ha varies, com ara les de les mines d'Ogassa (Ripollès) o les de les mines de Cercs. També, al Bages, hi ha els exemples de les colònies mineres de La Coromina (Cardona), La Botjosa (Sallent) o Vilaforns (Balsareny). La planta de La Coromina, actualment encara segueix en funcionament, i la colònia ha esdevingut un barri més, amb activitat i vida pròpia, de Cardona. Urbanísticament, La Coromina es divideix en 3 zones: la zona de producció industrial, situada més a prop de Cardona, el barri obrer, amb els serveis (escola, camp de futbol ...) i els habitatges dels tècnics, en un petit turonet, també conegut com a "Los Escoriales". Aquesta última zona és la que, a hores d'ara, està més malmesa. Són xalets de planta baixa i dos pisos superiors. Els habitatges obrers, en canvi, són una parell de blocs de pisos de planta baixa i 4 pisos, varies cases unifamiliars, i diferents cases de planta baixa. En relació a la planta, actualment encara està activa, però hi ha problemes amb l'empresa, ERCROS, que vol tancar la planta. Pel que fa a Vilaforns, se situa entre Sallent i Balsareny. La colònia ha perdut terreny ja que al costat del nucli s'ha creat un petit nucli. Tot el que en queda són les cases unifamiliars de planta baixa dels obrers, i els singulars xalets dels tècnics, enginyers i directius, a peu de l'antiga carretera. La planta, segueix treballant, tot i que la major part de l'activitat de l'empresa està a les fàbriques de Súrria i Sallent.

Una de les característiques que tenen en comú aquestes colònies mineres és que van utilitzar força mà d'obra provinent d'altres llocs de l'estat, bàsicament Andalusia i Extremadura, que tenien més tradició minera i mà d'obra més barata.

A la esquerra, imatge de l'antiga fàbrica de La Coromina, a Cardona. L'altre foto correspon a Sant Corneli de Cercs, colònia minera del Berguedà.

6.2.2 Colònies Agrícoles

Una colònia agrícola és definida com una zona rural, explotada intensivament per població, tant forana com local, per posar en cultiu algun lloc rural no desenvolupat, normalment subvencionat pel govern. Força a prop de les colònies tèxtils del Llobregat hi ha la colònia agrícola de Graugés, situada al terme municipal d'Avià. Durant el 1887 i el 1889, els germans Rosal van fundar la colònia en uns terrenys de la masia Casavella de Graugés. En aquest mateix període, també van aprofitar per construir la Colònia Rosal, o La Fàbrica del Riu, a cavall dels termes d'Olvan, Avià i Berga. Graugés comptava amb varis llacs artificials i vàries hectàrees de camps de conreu. Aquests llacs van permetre reconvertir una zona de secà per una de regadiu. La colònia destacava pel seu alt nivell tecnològic durant l'època, ja que va ser un dels primers llocs a utilitzar l'electricitat en els treballs agrícoles i ramaders. També va ser un dels primers llocs a utilitzar un sistema per recollir i reaprofitar els fems dels estables en un dipòsit subterrani per després utilitzar com adob. Durant el període de màxim esplendor, hi havia un molí, diferents magatzems pels farratges, una explotació lletera, un forn, blocs de pisos pels treballadors, diferents serveis, etc.

El seu alt grau de desenvolupament tecnològic va fer que fos motiu de diferents visites de personalitats polítiques, industrials i econòmiques, com ara la del rei Alfons XIII.

A partir del 1916, amb la mort dels dos germans industrials fundadors, la fàbrica tèxtil d'Olvan i la colònia agrícola de Graugés quedaren en mans diferents. Mentre la colònia tèxtil va seguir funcionant molt bé fins a finals del segle XX, la colònia agrícola de Graugés entrà en un període d'estancament i retrocés. L'any 1943 únicament estaven en funcionament el molí i el forn. Actualment, una part d'aquests edificis i antigues naus s'utilitza com a restaurant i la major part del recinte està abandonat. A la zona encara segueix la producció agrària i ramadera.

Colònia agrícola de Graugés, a Avià. Amb la creació de la colònia, també es va construir un llac artificial.

6.2.3 Colònies Químiques

La colònia química més important de Catalunya, per no dir la única, es troba a Flix. Construïda al 1897, va ser la primera a tot l'estat espanyol, i pràcticament l'única dedicada a la producció química. També dit "*El barri internacional*", destaca per la gran afluència de tècnics estrangers, especialment alemanys, i per l'arquitectura d'un estil clarament centreeuropeu. Aquesta colònia comptava amb múltiples serveis, com ara escola, menjador pels obrers, casino, pistes de tennis, estació de tren, etc. Els principals edificis foren dissenyats per l'arquitecte Paul Müller. Destaca l'interior del casino, ja que està inspirat en l'estació de ferrocarrils de Frankfurt, Alemanya. Pel que fa a l'urbanisme, l'organització deixa de banda el model anglès i es centra més en la construcció d'una ciutat-jardí. Era pràcticament un poble, ja que era autosuficient.

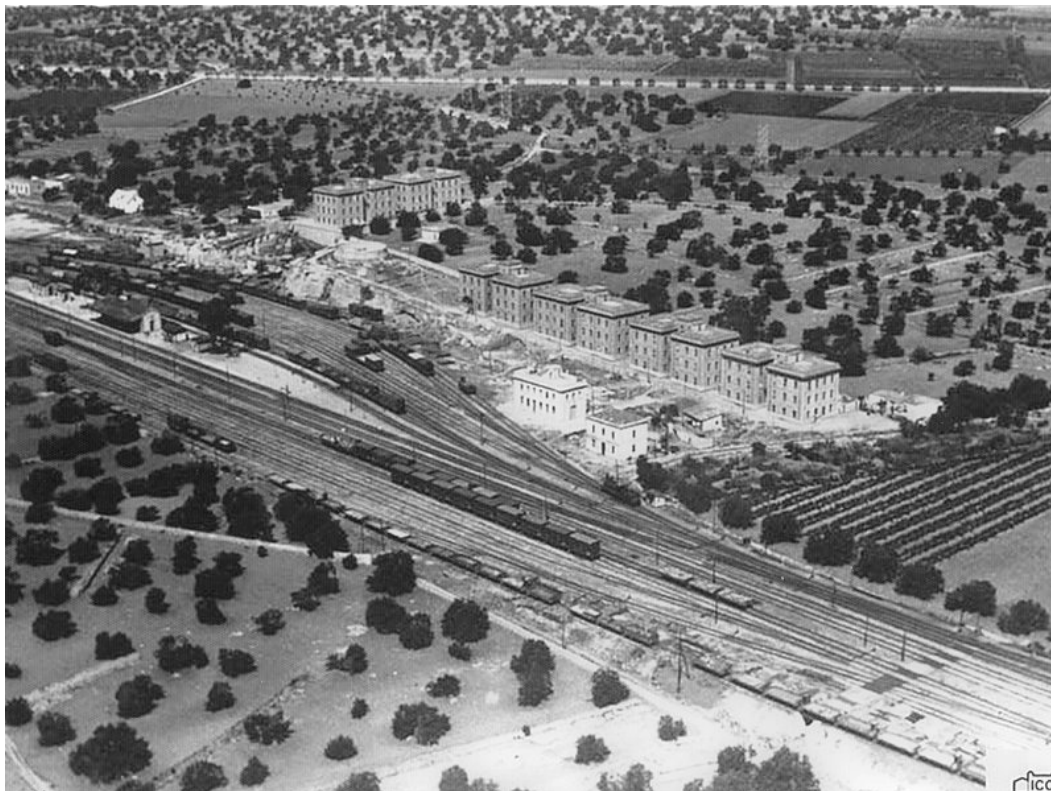
Com ja he dit abans, la colònia fou creada a partir de 1897 amb capital espanyol, alemany i suís. Va ser a partir del 1914 quan es començaren a construir les primeres cases. La fàbrica va patir greus dificultats durant la guerra civil (1936-1939), especialment durant la batalla de l'Ebre, i al 1941 va ser reconstruïda. El 1973 va ser absorbida per l'empresa ERCROS, i avui dia encara hi viuen alguns tècnics i treballadors, tot i que en un clar procés de degradació.

Imatge de la colònia química, també dita "El Barri internacional", a Flix

6.2.4 Colònies Ferroviàries

Encara que són molt escasses, a Catalunya n'hi han 3, una a Portbou (Alt Empordà), l'altre a Maçanet de la Selva (Selva), i la més important, Sant Vicenç de Calders (Baix Penedès), al costat de Coma-ruga. Originalment, en aquest punt s'hi ajuntaven tres línies de tren, i la companyia encarregada d'una de les línies, la de Barcelona-Tarragona-Valls, va construir pisos pels diferents operaris del ferrocarril. El 1887 l'estació de trens ja estava en funcionament, però no va ser fins al 1905 que es van construir els primers habitatges. Als voltants de 1920, la colònia ja estava completa, i comptava amb església, camp de futbol, bar, escola, etc. Durant les èpoques d'estiu, la colònia era envaïda pels mosquits, degut a que estava ubicada en una antiga zona pantanosa. No va ser fins el 1936 que es va poder controlar aquesta proliferació de mosquits mitjançant la plantació d'eucaliptus. Durant el seu màxim esplendor, als anys 60, va arribar a acollir centenars de persones. Actualment presenta un estat deplorable, ja que els edificis estan molt malmesos, i hi ha varis pisos buits.

Colònia ferroviària de Sant Vicenç de Calders, a El Vendrell, als anys 1960. Actualment presenta un estat de conservació força precari

7. Descripció de les funcions de les colònies

Entre les funcions principals dels diferents edificis que configuren les colònies industrials de Catalunya, els podem agrupar, bàsicament en 3:

Espai productiu: És l'espai destinat a l'activitat productiva de les colònies. Dins d'aquest grup s'hi inclouria la fàbrica, la resclosa, el canal, els magatzems, les oficines, els tallers auxiliars, etc.

Canal i fàbrica de la colònia Vidal, a Puig-reig

Espai de residència i serveis: Tot aquell espai ocupat pels habitatges i els equipaments socials, cultural o de lleure. Dins d'aquest espai s'hi encabirien les cases dels treballadors, les botigues, l'escola, el cafè, el casino, el teatre, els horts, la zona esportiva, etc.

Habitatges obrers de la Farga de Bebié, al riu Ter

Antic safareig públic i comunitari de la Colònia Riera (Puig-reig)

Espai de domini: Són tots aquells edificis amb un alt contingut simbòlic, i de poder real, que existien a les colònies. Bàsicament eren la torre de l'amo, l'església o la casa del director.

Casa de l'amo, a l'esquerra, i església de la colònia de Viladomiu Vell, a Gironella. Aquestes dues edificacions monumentals feien de porta d'accés a la colònia.

Casa de l'amo de la colònia Rusiñol (Manlleu), de la família del pintor i escriptor Santiago Rusiñol.

8. Anàlisi de la ubicació de les colònies tèxtils

8.1 Causes geogràfiques

La ubicació de les colònies tèxtils en zones rurals és deguda bàsicament al menor preu del sòl en les terres de l'interior i a una distància relativament curta amb la ciutat de Barcelona. També, degut a que molts industrials tenien l'origen familiar a les comarques del Bages, Berguedà i Osona, i havien guanyat experiència i diners amb la indústria, van decidir retornar i invertir al seu lloc d'origen.

Moltes colònies tenen masos i cases de pagès a prop, ja que quan es van comprar els terrenys, també es va comprar el conjunt de la finca del mas. Per això, algunes tenen noms que no fan referència als seus propietaris o a les empreses i firmes comercials, com per exemple El Galobard (Navarcles).

8.2 Causes energètiques:

Gairebé totes les colònies, en veure l'alt preu del carbó importat, van creure que la millor alternativa al carbó seria l'energia hidràulica, que era gairebé de franc, i per això totes, excepte la colònia Güell (Santa Coloma de Cervelló), estan a prop dels rius. A més, les colònies de l'alt i mitjà Llobregat i les del Ripollès i Osona, tenien a prop mines de carbó locals, com Sant Corneli, a Cercs i les mines de carbó d'Ogassa. Això va suposar que moltes d'aquestes colònies utilitzessin i combinessin el carbó amb l'energia hidràulica dels rius.

Actualment, la majoria de les turbines de les antigues colònies encara segueixen en funcionament i venen la seva producció elèctrica a les grans companyies.

8.3 Causes socials:

La ubicació en zones de l'interior es deu a que la mà d'obra era més barata que a les grans ciutats. A més, les zones rurals eren menys susceptibles als nous moviments obrers de la època, i més afins al corrent del paternalisme.

És a dir, el fet de crear una colònia en zones rurals permetia a l'industrial gaudir de més fidelitat dels seus treballadors, menys conflictivitat i tenir una sensació de seguretat molt més gran.

9. Tipologia urbanística de les colònies industrials tèxtils

La colònia tèxtil, al mateix temps, es pot classificar de dues formes: Segons els equipaments que té i segons la tipologia de l'accés. Depenent dels serveis aquesta pot ser bàsica, desenvolupada o molt evolucionada. També segons l'accés, pot ser oberta, semioberta o tancada.

9.1 Classificació segons els equipaments

9.1.1 Colònia bàsica:

La colònia bàsica és aquella que únicament, a part de la fàbrica té uns quants habitatges al voltant, amb molt pocs o gairebé sense serveis. Solen estar molt a prop dels pobles. Un exemple en seria Cal Casas, a Puig-reig, en què els serveis no eren necessaris, ja que estava a tocar del poble.

9.1.2 Colònia desenvolupada:

Són totes aquelles en que l'industrial o l'empresa crea i desenvolupa més serveis. A més d'habitatges, construeix escoles, teatres, esglésies, etc. La gran majoria de colònies són d'aquest tipus.

9.1.3 Colònia evolucionada:

Una colònia evolucionada és aquella que té moltíssims serveis, és a dir, és pràcticament un poble, amb identitat pròpia. En alguns casos, la colònia pot esdevenir més gran que el mateix poble. En serien exemples els casos de la Colònia Sedó (Esparreguera) o L'Ametlla de Merola (Puig-reig).

9.2 Classificació segons l'accés

9.2.1 Colònia oberta:

Una colònia oberta és aquella en la que hi ha diferents accessos i aquests no queden limitats o controlats per impediments físics o artificials. No té restriccions d'accés, i hi pot accedir-hi qualsevol. La gran majoria de colònies són d'aquest tipus.

Colònia Soldevila, a Balsareny. La colònia, tot i estar apartada, no presenta cap dificultat d'accés

9.2.2 Colònia semioberta

La colònia semioberta és una barreja d'ambdues. Tot i que només té un accés principal, també té varis camins d'accés propers. Un exemple en seria la colònia Antius, a Callús. La colònia té com a accés principal una petita palanca per salvar el riu i el canal de la fàbrica, però també s'hi pot accedir per varis camins de terra, això sí, fent-hi una gran volta.

9.2.3 Colònia tancada

Si una colònia és tancada és perquè pràcticament només té un sol accés. Pot tenir o no una separació física. Un exemple molt clar és l'accés a una part dels habitatges de la colònia Palà de Torruella (Navàs), que tot i que la carretera travessi pel mig de la colònia, l'accés a bona part dels edificis està restringit per un mur, i una porta amb arc on havies de passar per accedir-hi.

Palà de Torroella. Es veu clarament com és una colònia tancada, ja que té un mur de separació amb l'exterior de la colònia.

10. Els grans espais de les colònies industrials tèxtils

La colònia tèxtil es pot dividir en tres grans apartats: L'espai de producció i treball, l'espai residencial i l'espai social. L'estructura i la tipologia de cada element urbanístic de cadascuna de les colònies està fortament determinada per l'orografia del terreny en què es troba. Per tant, una colònia encaixonada entre el riu i un turó o una muntanya, no tindrà la mateixa tipologia d'habitatges que una construïda en una zona més planera.

10.1 Espai de producció i treball

L'espai de producció i treball és aquell en què es centra tota la atenció. A la seva vegada, aquest gran espai es pot dividir en dos. El primer bloc és el format per rescloses i canals, és a dir, les grans estructures que permetien l'arribada de l'aigua a les fàbriques, i per tant, són la forma d'obtenir l'energia.

El segon bloc és l'espai de producció pròpiament dit, l'espai en què l'energia es transforma i possibilitava el procés productiu de peces i manufactures del teixit. Aquest, també es divideix en dos blocs; les fàbriques i les xemeneies, l'element més característic de la revolució industrial.

A la vegada, també cada un d'aquests espais es subdivideix en diferents apartats que tot seguit anomenaré i explicaré més detalladament.

10.1.1 Obtenció de l'energia

Canals: El canal és la part de la colònia que condueix l'aigua del riu des de la resclosa fins a la turbina de la fàbrica. És una part, que a més de poder variar segons la orografia del terreny, la seva amplada i fondària ho farà també segons les necessitats de força energètica que el nivell de producció de cada colònia requereixi. Per exemple, una colònia A que hagi de produir més teixit que la colònia B, utilitzarà una canal més ample i profund per tal d'augmentar el cabal, i en conseqüència augmentar l'energia per moure els embarrats de les màquines de la fàbrica. Aquest exemple és aplicable a la inversa.

El canal un cop ja produïda l'energia hidràulica, amb l'ajut d'una turbina i un alternador, retornarà l'aigua ja utilitzada de nou cap al riu.

En algun cas, les fàbriques, no colònies, d'un mateix poble han utilitzat el mateix canal, com per exemple el canal industrial del Ter, que utilitzaven bona part de les fàbriques de Manlleu.

- **Canals curts:** Els canals curts estan majoritàriament en colònies amb poc marge de relleu entre el riu, la fàbrica i algun turó proper. La gran majoria de canals són d'aquest tipus, ja que, bona part de les naus de les fàbriques no eren excepcionalment grans. A la vegada a menor llargada, menys diners havien d'invertir-hi els industrials
- **Canals llargs:** Els canals llargs els utilitzen les grans colònies que estan una mica més separades del riu, en llocs més planers i que necessiten de major força energètica. En algun cas fan més d'un quilòmetre i poden arribar a transcórrer per aqüeductes.

Canal de la colònia Ymbern, a Orís

Rescloses: La resclosa és aquella construcció construïda transversalment a un riu per tal de poder desviar les seves aigües, mantenint-ne la cota i obtenir alçada just a l'entrada a la sala de turbines. El seu tamany variarà en funció de les característiques del riu en el que es construeixi i la seva orientació, en funció de la banda on s'ubiqui la fàbrica

Si la resclosa està en un riu molt ample i cabalós, la resclosa serà més ampla i alta. Contràriament, si l'amplada i el cabal és petit, la resclosa serà més curta i baixa.

Resclosa de l'Ametlla de Merola

10.1.2 Fàbriques i xemeneies

Fàbriques

La fàbrica és la principal part productiva de la colònia. És la part de més vital importància en una colònia tèxtil ja que si l'activitat industrial de les fàbriques és alta, el nombre d'obrers i habitants de la colònia també serà alta. Igualment es requeriran més serveis, i en general, la colònia gaudirà de millor benestar.

En algunes fàbriques de colònies industrials, a part de la seva necessària funcionalitat, també s'afegeixen varis detalls ornamentals i artístics que li donen una major rellevància, ja siguin amb maó, ceràmica vidriada o amb còdols.

- **Fàbriques de naus:** Les fàbriques de naus acostumen a ser d'una sola planta. Es construeixen en zones molt planes i amb disponibilitat de terreny. En algun cas poden tenir planta baixa i un pis.

A la vegada, també es poden dividir segons la forma de les seves teulades, ja que poden tenir teulada a dues aigües (a dues vessants) o bé en dent de serra (la teulada té la forma d'un triangle rectangle).

Fàbrica de naus de la colònia Agafallops (Ripoll). Es distingeix que és de naus ja que té varis edificis paral·lels de poca alçada

- **Fàbriques de pisos:** Són fàbriques molt allargades, ja que aprofiten el poc espai i terreny que té la colònia. Normalment, es donen en colònies encaixonades entre la vall del riu i un turó o una muntanya. Tenen tres o més pisos. Son força habituals.

Fàbrica de Cal Rosal. La nau, de pisos, està en molt mal estat

- **Fàbriques mixtes:** Les fàbriques mixtes combinen les dues tipologies de fàbrica esmentades anteriorment. Són varies fàbriques en alçada, però aprofiten el màxim espai possible. No son gaire comunes.

Fàbrica de Borgonyà. L'espai productiu combina les naus, situades a l'esquerre de tot de la imatge, amb la fàbrica de pisos, al centre de la fotografia.

Xemeneies

Podríem dir que les xemeneies són el símbol de la revolució industrial al nostre país. Funcionalment, servien per treure el fum de les calderes de la màquina de vapor en els moments que aquesta funcionava, a partir de la diferència de densitats entre l'aire i el fum. També servia per alguns processos dels acabats tèxtils.

Totes les xemeneies es van estrenyent a mesura que l'alçada augmenta, i per això, la xemeneia serà més ampla en la seva base. També poden tenir diferents plantes, com s'explica a continuació, i en alguns casos molt excepcionals tenir varis trams, és a dir, entremig tenir una decoració que divideix la xemeneia en varies seccions.

- **Xemeneies circulars:** Les xemeneies circulars són, com bé indica el nom, de planta i forma circular. Són la tipologia de xemeneia més comuna. En alguns casos poden presentar algun tipus d'ornamentació, però no sol ser gaire habitual.

Can Cortès (Callús) Al fons de la imatge s'aprecia la xemeneia circular de la fàbrica.

- **Xemeneies quadrades:** Acostumen a ser de poca alçada. No són gaire usuals

Xemeneia quadrada

- **Xemeneies octogonals:** Aquest tipus de xemeneies tenen vuit cantons. Són força comunes.

Xemeneia octogonal de l'Ametlla de Casserres marcada de color vermell.

- **Xemeneies helicoïdals:** Només n'hi ha una, a la colònia Sedó. Aquest tipus de xemeneia té la forma d'un quadrat torçat.

Xemeneia de la colònia Sedó d'Esparraguera. Té una funció més artística que funcional, ja que en aquesta mateixa colònia ja hi havien dues xemeneies més a part d'aquesta.

10.2 L'espai residencial

Tota la part que serveix per allotjar qualsevol persona de la colònia s'anomena espai residencial. Acostuma a ser una part important de tot el terreny de la colònia. Els carrers s'organitzen a partir d'aquests edificis i defineixen tot l'entramat urbà de cadascuna de les colònies.

10.2.1 Els habitatges obrers

Els habitatges obrers són els més nombrosos, però no són els més destacats arquitectònicament parlant. Bàsicament es poden classificar en dos tipus.

Cases unifamiliars

Les cases unifamiliars són cases, adossades o no, en les que únicament hi vivia una família. En algunes, tenien una planta baixa, i un pis superior. Depenent de la colònia, tenien un petit jardí a davant o darrere. A més, tenien algun petit detall ornamental fet amb maó.

Usualment, aquest tipus d'edificacions estaven en colònies que adoptaven l'estil anglès, i hi havia un carrer amb els davants de les cases, i el següent, amb els patis de darrere. Aquestes característiques són fàcilment observables en la colònia Borgonya (Sant Vicenç de Torelló) d'origen escocès.

Cases unifamiliars de la colònia Agafallops, a Ripoll. Es pot apreciar el petit jardí de la part davantera de la casa.

Blocs de pisos

Els blocs de pisos estan en la gran majoria de colònies, ja que s'hi podia encabir molta més gent que en cases amb un espai més reduït, i per tant, suposava que l'empresa utilitzés menys espai. És una arquitectura molt funcional i pràctica, és a dir, no hi ha cap decoració ni ornamentació, a diferència de les cases unifamiliars. En algun cas força aïllat, l'accés als pisos alts es fa a través de petits ponts.

- **Pisos en galeria:** Els pisos en galeria tenen la peculiaritat que l'accés a la vivenda es fa per un passadís comú, anomenat galeria. Aquesta tipologia de pisos és molt característic de la imatge d'algunes colònies, ja que no existeix aquest tipus de pisos a les ciutats.

Pisos en galeria a El Guixaró (Casserres)

- **Blocs de pisos:** Els blocs de pisos eren molt allargassats, amb planta baixa i entre 2 i 4 pisos superiors. Eren pisos petits, per a una família de 4-5 persones de mitjana, ja que com s'ha esmentat abans, la seva utilitat bàsica era la d'encabir-hi el màxim nombre de gent possible. En algun cas, l'accés a aquests es feia a través d'uns petits ponts, que distribuïen les entrades a cadascun dels pisos, especialment els superiors.

Blocs de pisos de la colònia El Burés, a Castellbell i el Vilar

10.2.2 Habitatges distingits

Els habitatges distingits usualment estaven habitats pels obrers de més categoria laboral o bé per persones amb ofici que treballaven en àmbits socials de la colònia, també a sou de l'empresa: enginyers, encarregats, contramestres, caps de secció, mestre, capellà, etc. Poden presentar força més decoracions que els habitatges obrers, però en moltes colònies més senzilles no n'hi ha, precisament perquè no tenien suficients diners per a poder-los construir.

Casa del metge, a la colònia Güell, a Santa Coloma de Cervelló

10.2.3 Cases de l'amo

Les cases de l'amo són les més grans i les més decorades, amb diferència, de tota la colònia. Són un símbol del poder tant econòmic com social que tenia l'amo. Les cases eren molt grans i molt ben cuidades. En algunes colònies, la casa de l'amo estava ubicada en una posició predominant, a sobre d'un petit turonet o a l'entrada de la fàbrica, per controlar l'accés. En algun cas, es varen construir dues cases, i una servia com a residència pel director de la fàbrica. L'amo usualment no hi vivia tot l'any, sinó que era una casa d'estiueig, ja que la seva residència habitual era en una ciutat.

Moltes d'aquestes cases són simplement un xalet, una casa més gran i espaiosa, però en moltes d'altres, les cases presenten vàries ornamentacions d'estil modernista i una gran espectacularitat. La gran majoria d'aquestes tenien grans jardins, que algun cop a l'any s'obrien al públic.

Casa de l'amo de Cal Basacs (Gironella). Té moltes decoracions modernistes, amb teules de colors

10.3 L'espai social

Tot aquells edificis que no facin una funció productiva o d'allotjament, conformen l'espai social. Aquests edificis, no necessàriament estaven en totes les colònies. Tenint-ho en compte, aquest espai era on tots els treballadors es relacionaven després d'acabar el seu torn. Essencialment, eren utilitzats durant els diumenges, ja que la jornada laboral arribava a ser de 14 hores diàries entre dilluns i dissabte.

10.3.1 L'església

Totes les esglésies de les colònies industrials són llocs de culte de la religió cristiana catòlica. Totes les colònies tenien una església, gran o petita, i sinó, hi havia una ermita molt propera. Les esglésies, de la mateixa manera que les cases de l'amo, servien per mostrar el poder econòmic, tant econòmic com social que exercia l'amo i, en aquest cas, l'església. La gran majoria tenia un edifici propi, però en algun cas, la església estava encaixonada entre els blocs de pisos.

Les esglésies, al seu temps, també es poden dividir en dos grans àmbits: Les senzilles i les evolucionades. Les esglésies senzilles tenien una decoració molt austera i un tamany relativament petit. En canvi, el segon tipus d'esglésies estaven construïts per un arquitecte de més categoria, amb multitud de detalls, més grans i més espectaculars. El seu estil és el propi de l'època, amb detalls modernistes o neoromànics. Un exemple d'aquest tipus n'és l'església de cal Pons, Puig-reig, que era anomenada "La catedral del Llobregat".

Església de Cal Pons. A dins es va construir una cripta per a la família Pons.

10.3.2 L'escola

L'escola era un lloc on els més menuts de la colònia anaven a aprendre. Allà rebien l'educació més bàsica basada en la religió cristiana. L'escola, normalment, la dirigien monges. Usualment, l'edifici estava dividit en dues parts, un pels nois, i l'altre per les noies.

Segons quines colònies, tenien escoles per fer estudis superiors relacionats amb la feina que farien a la fàbrica. També cal dir que en alguns casos s'utilitzava com a sala polivalent.

Escola de la colònia Matabosch (Camproon) L'escola estava separada en dues aules, una per a nens i una per a nenes.

10.3.3 La cultura i el lleure

L'àmbit de la cultura era força variat. Algunes colònies tenien teatre propi, i això volia dir que segurament també hi havia una associació teatral. A més, les colònies també tenien associacions de veïns, ateneus, biblioteques, corals, etc.

Els edificis més importants relatius a la cultura són els teatres. En algun cas, el casino i el teatre eren el mateix edifici. Eren edificis senzills, amb algunes decoracions. Durant l'època en que es popularitza el cinema, passaran també a realitzar aquesta funció.

Pel que fa al lleure, el cafè i el casino eren els llocs habituals de trobada dels habitants de la colònia. Un altre gran espai important durant el temps lliure dels treballadors, era

l'hort. L'hort, a més de proveir-los de verdures, fruites i hortalisses, també servia com a espai de reunió de la gent més gran. Pel que fa les dones, acostumaven a destinar el seu temps lliure en casals de la dona (si n'hi havia) o a les tasques domèstiques, especialment els safarejos compartits. Per a tots, també destacar que hi havia activitats, com per exemple el cor de la parròquia , o els cors de Clavé, que preservaven la llengua i la cultura popular catalana, i que van arrelar força en les colònies industrials.

A dalt, casal de la dona de la colònia Vidal (Puig-reig). A baix, a l'esquerra, jardins de la colònia Ymbern (Orís), i a baix a la dreta, teatre de Cal Riera (Puig-reig) datat l'any 1922.

10.3.4 L'esport

En les fàbriques que tenien l'origen o bé del propietari o bé del capital en el Regne Unit varen ser dels primers llocs de Catalunya de tenir zona esportiva. Amb l'arribada de gent britànica, també va arribar el futbol, i amb això, es construïren els primers camps de futbol. Posteriorment, en les colònies ja més desenvolupades, també s'hi van construir pistes de tennis, de bàsquet, i d'altres equipaments de diferents esports.

Els equips de futbol i altres esports eren la forma d'unir els habitants de la colònia en una mateixa passió.

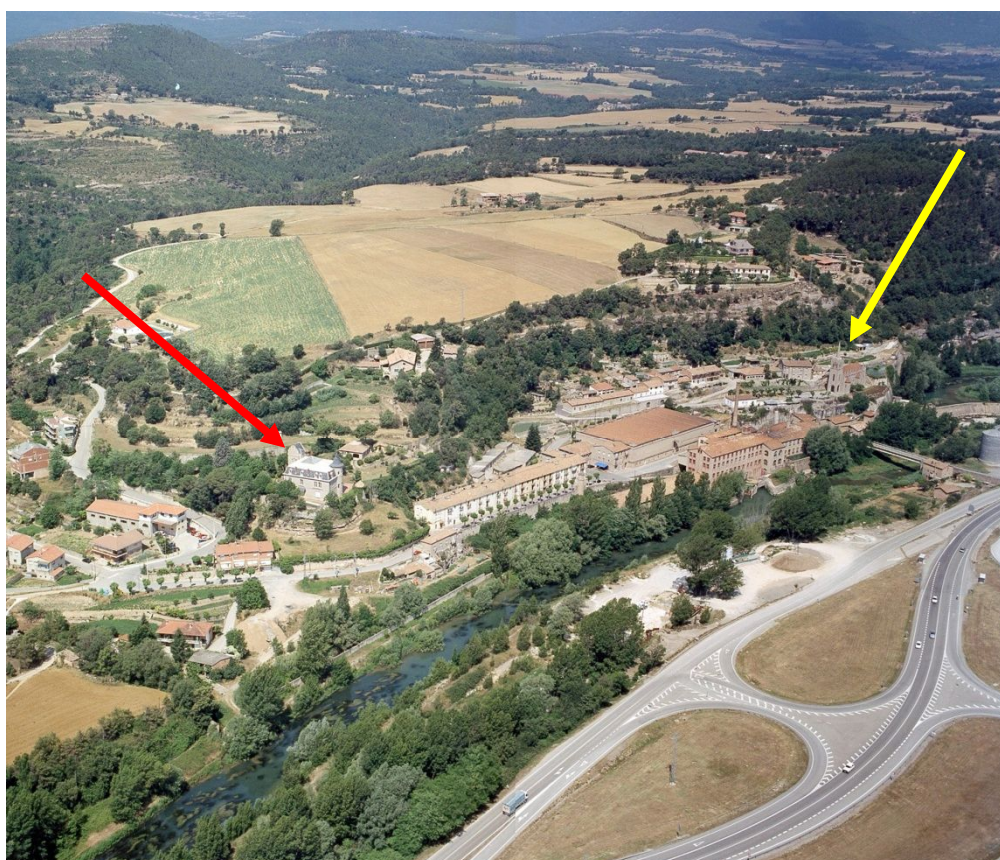
A dalt, camp de futbol de la colònia Borgonyà (Sant Vicenç de Torelló), un dels primers de Catalunya, construït l'any 1905. A sota, pista esportiva renovada de Can Cortès (Callús)

11. La jerarquia social i l'urbanisme

Si ens endinsem en una colònia tèxtil, de seguida es veu i s'aprecia qui vivia a cada lloc. En aquest apartat mostraré les característiques particulars que cada classe d'habitatge té.

A partir de la disposició urbanística de cada colònia es pot deduir el nivell social al qual pertanyien els inquilins de cadascun dels edificis. Els edificis de persones amb més importància, com l'amo, el director, els enginyers o el mossèn, tendeixen a situar-se a les entrades i/o sortides de la colònia, i majoritàriament, més a prop de la fàbrica. S'hi situaven a prop ja que així podien controlar qui entrava tard o qui sortia més d'hora, qui complia les normes i qui no. En algun cas, també es localitzen en petites elevacions de terreny. En resum, els edificis privilegiats tenien una posició predominant.

Mentre que els habitatges de classe obrera eren d'estil auster, els edificis més destacats tenien múltiples decoracions. Aquestes decoracions eren com un símbol de poder social i econòmic.

A la imatge, colònia Monegal, de Casserres. La ubicació de la casa de l'amo, i l'església, en color vermell i groc respectivament, en una posició dominant, ja que controlaven els dos extrems d'una colònia lineal.

12. Les comunicacions a les colònies industrials

L'empresa i l'industrial de cada colònia i les comunicacions que aquesta tenia guarden una estreta relació. L'amo que participava habitualment de les companyies ferroviàries que passaven prop de la seva fàbrica, també tenia influència en el traçat i organització de les carreteres de l'època. Quan es decidia fer una infraestructura general, l'empresa i l'amo aprofitaven la situació, i llavors es construïa la carretera, o una estació a la colònia, ja que aportaven capital per a la construcció general d'aquesta infraestructura. Aquest exemple és aplicable tant en carreteres, com en baixadors i estacions de tren. Un exemple en que es veu molt clara aquesta tendència és en "el carrilet" de Manresa a Berga o bé en les estacions de Borgonyà i La Farga de Bebié, amb estació pròpia a la línia ferroviària de Barcelona a Puigcerdà. Aquest exemple ens permetrà veure el *modus operandi* de les comunicacions a les colònies.

12.1 "El carrilet"

Un carrilet és una línia secundària de ferrocarril que té el seu origen en una estació principal, per exemple el de Manresa a Berga, i que majoritàriament era utilitzat per a transportar mercaderies, tot i que també era apte per a transportar passatgers. El carrilet, que anava de Manresa fins a Olvan-Berga, i posteriorment fins a Guardiola de Berguedà, podríem dir que va iniciar el seu projecte el mateix any 1859 en que arriba a Manresa el ferrocarril principal de Barcelona a Madrid per Saragossa. A partir d'aquell moment, es va voler connectar la capital bagenca amb d'altres llocs de la geografia catalana. El carrilet fou l'únic d'aquests projectes que s'arribà a construir. A més d'això, se l'hi ha de sumar les nombroses problemàtiques que tenien amb les carreteres, que tot i estar construïdes, no estaven en les millors condicions.

L'any 1879 es redacta un primer projecte de ferrocarril, i l'any següent és aprovat. La companyia *Ferrocarril Económico Manresa-Berga* va ser l'encarregada de la construcció i l'explotació del carrilet. Dins d'aquesta empresa, hi havia membres del consell d'administració, com Josep Monegal, Antoni i Agustí Rosal, Josep i Antoni Pons, Antoni Teixidor (Cal Bassacs), Pau Sedó, o els germans Josep i Jacint Viladomiu, que a més del consell d'administració, també eren propietaris de bona part de les colònies tèxtils de la conca del Llobregat. Degut a això, moltes de les estacions i baixadors estaven en les mateixes colònies tèxtils. Aquest fet, afegit a les dificultats orogràfiques i desnivell, també

explica que el tren no arribés mai a la ciutat de Berga, i que si els habitants de la capital berguedana volien agafar el tren, ho havien de fer a l'estació de Cal Rosal. Finalment, el carrilet va arribar a Puig-reig l'any 1885, i dos anys després ho faria a l'estació d'Olvan-Berga-Cal Rosal. No seria fins al 1904 que el tren arribaria a Guardiola de Berguedà. Al cap de 10 anys, el tren enllaçaria, també amb la fàbrica de ciment de Clot del Moro (Castellar de n'Hug).

Les estacions eren: Manresa-Alta, Santpedor, Sallent (estació), Sallent (Plaça), Vilaforns (Baixador), Vilaforns (Mercaderies), Balsareny, Rabeia (Baixador), Navàs, Ametlla (Baixador), Vidal, Puig-Reig (estació), Puig-Reig (Baixador), Prat (Baixador), Viladomiu (Baixador), Gironella, Olvan-Berga, La Baells, Cercs, Fígols, Collet (Mercaderies) i Guardiola de Berga. El carrilet permetia a les colònies abastir-se de carbó i d'altres matèries necessàries per a l'elaboració dels seus productes en un temps menor, d'aquí el motiu pel qual els amos de les colònies hi invertissin en la seva construcció.

Durant la guerra civil, molts dels ponts van quedar ensorrats, i el carrilet va estar fora de servei durant un temps. Al 1963, el tram de Clot del Moro-Guardiola de Berguedà queda clausurat. Al 1972, coincidint amb les obres de construcció del pantà de la Baells, el tram de Cal Rosal a Guardiola de Berguedà deixa d'estar en funcionament. Només un any després, el tram d'Olvan a Manresa fa el mateix. Només resta en funcionament el tram de Sallent a Manresa, a causa de les mines de potassa.

Actualment, només es conserven les estacions de Cal Vidal, l'estació de Puig-reig i l'estació de Guardiola, i també es conserva l'impressionant pont sobre la riera de Clarà, a Viladomiu Nou, que fa més de 80 metres de llarg. En resum, el "Carrilet" va ser un molt important motor de desenvolupament econòmic de les colònies de l'alt Llobregat, de tota la comarca del Berguedà i un element determinant en l'urbanisme de les colònies.

Estació de tren de la Farga de Bebié a l'esquerra. Actualment encara hi paren alguns trens. La fotografia de la dreta correspon a la parada del "Carrilet" a la Colònia Vidal.

13. Exemples urbanístics de colònies tèxtils

Aquest apartat és bàsicament, diferents exemples de colònies tèxtils del nostre país. A partir d'una fitxa tècnica de cada una, es mostra cada tipologia de la fàbrica, dels pisos, dels elements productius, dels edificis socials i de serveis, etc. d'acord amb la descripció que ja he explicat de cada una de les diferents tipologies.

Nom Colònia: AGAFALLOPS/ BOTEY
Comarca: Ripollès

Població: Ripoll
Província: Girona

Riu: Ter

Espai Residencial

Habitatges obrers

Bloc de pisos de PB+3 i cases de PB+1

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Si, xalet ordinari amb jardins propis

Espai Productiu

Xemeneia

No apreciable

Fàbrica

4 Naus de planta baixa

Canal

Força curt

Serveis de la Colònia

Església

No

Escola

No

Botigues

No

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Carretera de Ripoll a Camprodon

Tren

No

Altres Comunicacions

.....

Actualitat

Habitants(2013)

305

Particularitats

La fàbrica i la major part dels habitatges estan fets amb pedra.

Activitat industrial

Si, la fàbrica està en actiu

Estat de conservació

Excel·lent

Altres observacions

Al ser una colònia semi urbana, s'hi construeixen molts pocs serveis, ja que està enganxada a Ripoll

Nom Colònia: ANTIUS

Comarca: Bages

Població: Callús

Província: Barcelona

Riu: Cardener

Espai Residencial

Habitatges obrers

PB+1 amb escales al pis superior

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

NO està en un lloc dominant.
Ordinària

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

A pisos, PB+2. Amb grans
finestrals i torre pel
muntacàrregues

Canal

Ben conservat. Llarg

Serveis de la Colònia

Església

Si. A l'interior del
recinte fabril

Escola

No

Botigues

No

Teatre

Si

Pista esportiva

No

Horts

No

Altres serveis

Galliners

Tipologia de la colònia segons l'accés

Semioberta. Accés
principal per una
palanca

Tipologia de colònia segons els serveis

Bàsica

Comunicacions

Carretera

No

Tren

No

Altres Comunicacions

No

Actualitat

Habitants(2013)

Deshabitada

Particularitats

Es conserva el mas d'Antius

Activitat industrial

No

Estat de conservació

Dolent

Altres observacions

Tenia un passeig principal. El nucli urbà adopta el model lineal

Nom Colònia: BORGONYÀ/ DELS ANGLESES

Població: Sant Vicenç de Torelló **Riu:** Ter

Comarca: Osona

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Cases de planta baixa amb jardins a darrere.

Habitatge classe dirigent

A un petit turó, cases més grans, al costat de la església.

Casa de l'amo

No en té/ No apreciable

Espai Productiu

Xemeneia

Circular, amb dos trams

Fàbrica

Vàries naus. La més gran es de PB+2

Canal

Molt gran i ample

Serveis de la Colònia

Església

Si, força gran.

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si. Camp de futbol dels 1rs de Catalunya

Horts

Si

Altres serveis

Ateneu, perruqueria ...

Tipologia de la colònia segons l'accés

Semioberta. La via del tren envolta la colònia i fa una espècie de muralla

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Si

Tren

Estació pròpia, de la Línia Vic-Puigcerdà

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

367

Particularitats

La seva arquitectura recorda als països nord-europeus

Activitat industrial

Si, empreses en actiu

Estat de conservació

Excel·lent

Altres observacions

La colònia organitza visites guiades per la colònia el 3r cap de setmana de cada mes. La colònia es manté força viva.

Nom Colònia: CAL BASSACS
Comarca: Berguedà

Població: Gironella
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

Pràcticament no queden habitatges, però eren de PB+2

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

De PB+3, amb varis detalls modernistes. Molt espectacular

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

Fàbrica de PB+2 a pisos

Canal

Canal molt curt

Serveis de la Colònia

Església

No

Escola

No

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Bàsica

Comunicacions

Carretera

Si, carretera vella de Manresa a Berga.

Tren

A prop de l'estació del carrilet de Gironella

Altres Comunicacions

.....

Actualitat

Habitants(2013)

1018 (Tota la barriada)

Particularitats

Resultat molt similar a Cal Marçal. Al costat, un barri força actiu.

Activitat industrial

Si, molt poca

Estat de conservació

Bo. Gairebé no queden habitatges

Altres observacions

Cas similar a cal Marçal. Al costat una barriada molt activa

Nom Colònia: CAL CASAS
Comarca: Berguedà

Població: Puig-reig
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

No es distingeixen perquè el creixement urbanístic de Puig-reig ha absorbit el terreny de la colònia

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Xalet d'estil francès molt espectacular al costa de la fàbrica

Espai Productiu

Xemeneia

Circular, amb tres trams

Fàbrica

De PB+2, a pisos amb torre pel muntacàrregues

Canal

Força curt

Serveis de la Colònia

Església

No

Escola

No

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis

Bàsica

Comunicacions

Carretera

No, està força amagada

Tren

No

Altres Comunicacions

Actualitat

Habitants(2013)

Deshabitada

Particularitats

No

Activitat industrial

No

Estat de conservació

Dolent

Altres observacions

Actualment està força malmesa. Va ser una de les primeres que va tancar a l'any 1968

Nom Colònia: CAL METRE
Comarca: Berguedà

Població: Gironella
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers
Cases unifamiliars de PB+1

Habitatge classe dirigent
No apreciable

Casa de l'amo
Casa de l'amo, de PB+3 a sobre de la colònia

Espai Productiu

Xemeneia
Quadrada

Fàbrica
Allargassada, de PB+1

Canal
Canal molt curt

Serveis de la Colònia

Església
No, perquè utilitzaven la del poble, tot just a sobre.

Escola
No

Botigues
Si

Teatre
No

Pista esportiva
No

Horts
No

Altres serveis
.....

Tipologia de la colònia segons l'accés
Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis
Bàsica

Comunicacions

Carretera
Si, carretera vella de Manresa a Berga.

Tren
A prop de l'estació del carrilet de Gironella

Altres Comunicacions
.....

Actualitat

Habitants(2013)
Deshabitada

Particularitats
No

Activitat industrial
No

Estat de conservació
Bo

Altres observacions

La colònia és molt allargassada, i està molt determinada per la orografia del terreny

Nom Colònia: CAL VIDAL
Comarca: Berguedà

Població: Puig-reig
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

La majoria de PB+1, però també de PB+2

Habitatge classe dirigent

Amagat entre la vegetació

Casa de l'amo

Amagat entre la vegetació

Espai Productiu

Xemeneia

Octogonal

Fàbrica

PB+1

Canal

Canal força curt, però amb un salt molt gran

Serveis de la Colònia

Església

Si, molt gran. També és la part central de la colònia i al seu davant hi ha la plaça major

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Casal de la dona, caixa d'estalvis (no està en servei)

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

C-16

Tren

Si, parada pròpia

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Habitants(2013)

37

Actualitat

Particularitats

L'espai residencial està museïtzat. La fàbrica, en canvi, està una mica malmesa

Activitat industrial

No. L'espai s'ha museïtzat. Tot i això, hi ha un PI al costat

Estat de conservació

Bo

Altres observacions

La disposició de carrers de la colònia es centra en una gran plaça central. La divisió entre l'espai productiu i l'espai residencial queda molt marcada.

Nom Colònia: CAN CORTÈS
Comarca: Bages

Població: Callús
Província: Barcelona

Riu: Cardener

Espai Residencial

Habitatges obrers

PB+1 amb galeria al darrere/ PB+3

Habitatge classe dirigent

Enganxat a la fàbrica. De planta baixa

Casa de l'amo

A costat de la fàbrica. Ordinària

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

PB+1

Canal

Llarg, però mal conservat, ple de vegetació

Serveis de la Colònia

Església

No

Escola

Si

Botigues

No

Teatre

No

Pista esportiva

Si, enganxada a un parc infantil

Horts

Si, a sota de la fàbrica

Altres serveis

Galliners i parcs

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Bàsica

Comunicacions

Carretera

Si, C-55. Divideix la colònia en dos espais separats.

Tren

No

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

69

Particularitats

No

Activitat industrial

Si, Pi al costat de la colònia

Estat de conservació

Bo

Altres observacions

Els edificis obrers formen una L amb una gran plaça

Nom Colònia: CASACUBERTA
Comarca: Osona

Població: Manlleu
Província: Barcelona

Riu: Ter

Espai Residencial

Habitatges obrers
Pisos de PB+1

Habitatge classe dirigent
No en té

Casa de l'amo
No en té

Espai Productiu

Xemeneia
Quadrada

Fàbrica
2 naus de PB+1

Canal
Ample i llarg

Serveis de la Colònia

Església
No

Escola
No

Botigues
No

Teatre
No

Pista esportiva
No

Horts
Sí

Altres serveis
.....

Tipologia de la colònia segons l'accés
Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis
Bàsica

Comunicacions

Carretera
No, una pista forestal

Tren
No

Altres Comunicacions
.....

Habitants(2013)
Incorporada a la població de Manlleu

Actualitat
Particularitats
No

Activitat industrial
Sí, a l'antiga fàbrica

Estat de conservació
Bo

Altres observacions
És gairebé, una semi colònia.

Nom Colònia: EL BORRÀS
Comarca: Bages

Població: Castellbell i el Vilar
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers
Bloc de PB+3 i de PB+2

Habitatge classe dirigent
No apreciable

Casa de l'amo
No apreciable

Espai Productiu

Xemeneia
No apreciable

Fàbrica
PB+2 a pisos

Canal
No apreciable

Serveis de la Colònia

Església
Si

Escola
Si

Botigues
Si

Teatre
Si

Pista esportiva
Si

Horts
Si

Altres serveis
.....

Tipologia de la colònia segons l'accés
Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis
Desenvolupada

Comunicacions

Carretera
Antiga carretera de Manresa a
Barcelona. PP1122

Tren
No

Altres Comunicacions
Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)
1791

Particularitats
Actualment és el centre de Castellbell i el Vilar

Activitat industrial
No a l'antiga fàbrica, però sí a unes naus més
modernes situades al voltant

Estat de conservació
Molt bo (pisos i serveis) Bo (fàbrica)

Altres observacions

Juntament amb les dues altres colònies de Castellbell i el Vilar, conformen el principal nucli de població del municipi

Nom Colònia: EL BURÉS
Comarca: Bages

Població: Castellbell i el Vilar
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

2 Blocs de PB+3 i un de PB+4.

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

Espectacular, però en un turó, molt separada de la colònia. Tenia un mur que la separava

Espai Productiu

Xemeneia

No apreciable

Fàbrica

PB+3 a pisos

Canal

Molt llarg i ample

Serveis de la Colònia

Església

No

Escola

No

Botigues

Si

Teatre

Si/Casino

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Antiga carretera de Manresa a Barcelona. PP1123

Tren

Estació FGC

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

341

Particularitats

El canal és força llarg

Activitat industrial

Si, a l'antic recinte de la fàbrica

Estat de conservació

Molt bo

Altres observacions

Juntament amb les dues altres colònies de Castellbell i el Vilar, conformen el principal nucli de població del municipi

Nom Colònia: EL GALOBARD
Comarca: Bages

Població: Navarcles
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

Bloc de pisos allargat de PB+2. Força malmesos

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Casa de l'amo força senzilla

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

PB+3 a pisos

Canal

Força llarg, però estret

Serveis de la Colònia

Església

No en té

Escola

No

Botigues

No

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Semioberta. Un únic accés principal

Tipologia de colònia segons els serveis

Bàsica

Comunicacions

Carretera

Al costat de la N-141

Tren

No

Altres Comunicacions

No

Actualitat

Habitants(2013)

25

Particularitats

No

Activitat industrial

No a l'antiga fàbrica, sinó a unes naus més recents

Estat de conservació

Bo (fàbrica i casa de l'amo) Dolent (pisos)

Altres observacions

La última de les tres colònies que hi havien a la zona del pont de Cabrianes

Nom Colònia: EL GUIXARÓ
Comarca: Berguedà

Població: Casserres
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

Blocs de PB+3 amb galeria i sense

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

No en té

Espai Productiu

Xemeneia

Quadrada

Fàbrica

Fàbrica mixta, de PB+2 amb 2 torres pels muntacàrregues i dues naus

Canal

Canal molt curt

Serveis de la Colònia

Església

Si, força senzilla

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Restaurant

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Si, carretera vella de Manresa a Berga.

Tren

No

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

104

Particularitats

Colònia esglaonada, amb molta alçada

Activitat industrial

No

Estat de conservació

Molt Bo

Altres observacions

Colònia força completa. Hi ha un enorme espai al mig, que antigament pertanyia al camp de futbol

Nom Colònia: ELS COMTALS

Comarca: Bages

Població: Manresa

Província: Barcelona

Riu: Cardener

Espai Residencial

Habitatges obrers

2 Blocs de pisos de PB+3 i moltes cases de PB

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Espectacular, en molt bon estat. Tenia un mur que la separava

Espai Productiu

Xemeneia

Octogonal

Fàbrica

A naus, amb dents de serra

Canal

Força curt

Serveis de la Colònia

Església

Si, ermita romànica que posteriorment s'amplià

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Carretera de Barcelona.

Tren

Abans tenia un baixador del tren, però es va enderrocar

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

236

Particularitats

L'espai residencial i l'espai de la fàbrica estan separats per la carretera

Activitat industrial

Si, a l'antic recinte de la fàbrica

Estat de conservació

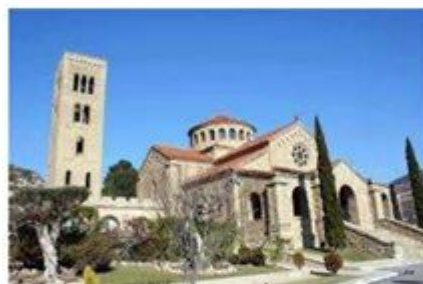
Bo (fàbrica) Molt Bo (Habitatges i casa de l'amo)

Altres observacions

L'antiga casa de l'amo actualment acull una residència d'AMPANS

Nom Colònia: GOMIS
Comarca: Bages

Població: Monistrol de Montserrat **Riu:** Llobregat
Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Bloc de pisos allargat de PB+2

Habitatge classe dirigent

De PB+2

Casa de l'amo

Casa de planta baixa.
Actualment és utilitzada per a sala de banquets

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

De PB+2 a pisos

Canal

Força curt

Serveis de la Colònia

Església

Molt espectacular,
d'estil neoromànic

Escola

No

Botigues

No

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Carretera de Barcelona.

Tren

No

Altres Comunicacions

Estació de l'aeri i parada
d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

78

Particularitats

Distribució en alçada, aprofitant molt bé el relleu entre el riu i la carretera

Activitat industrial

No. Les cases del directius s'han convertit en una sala de banquets

Estat de conservació

Molt bo (pisos i serveis) Bo (fàbrica)

Altres observacions

La església fou construïda per Alexandre Soler i March

Nom Colònia: GÜELL
Llobregat

Població: Santa Coloma de Cervelló **Riu:**

Comarca: Baix Llobregat

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Cases unifamiliars de PB+1. Totes tenen una petita terrassa a davant

Habitatge classe dirigent

Si, té casa pel metge, pel mestre.... Molt espectaculars

Casa de l'amo

Si, anomenada Cal Espinal. Molt espectacular.

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

A pisos, de PB+4

Canal

No en té

Serveis de la Colònia

Església

Si, la part més visitada de la colònia. També funciona com a cripta i és molt espectacular

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Societat de socors, bars, restaurants ...

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Molt ben comunicada, amb les principals carreteres del país a prop

Tren

Estació FGC

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

775

Particularitats

Única colònia que no utilitzava l'energia hidràulica d'un riu

Activitat industrial

Si

Estat de conservació

Excel·lent

Altres observacions

La fàbrica té un alt valor arquitectònic, ja que en la construcció van participar grans arquitectes, com Antoni Gaudí, Francesc Berenguer o Joan Rubió. També destaca Cal Ordal, casa dels pagesos arrendataris.

Nom Colònia: JORBA
Comarca: Moianès

Població: Calders
Província: Barcelona

Riu: Calders

Espai Residencial

Habitatges obrers
Bloc de PB+3

Habitatge classe dirigent
No en té

Casa de l'amo
No en té

Espai Productiu

Xemeneia
Quadrada

Fàbrica
PB+2 a pisos

Canal
Petit

Serveis de la Colònia

Església
Església ordinària
Pista esportiva
No

Escola
Si
Horts
Si

Botigues
Si
Teatre
No
Altres serveis
.....

Tipologia de la colònia segons l'accés
Semioberta ja que
està força amagada.

Tipologia de colònia segons els serveis
Desenvolupada

Comunicacions

Carretera
Al costat de la N-141

Tren
No

Altres Comunicacions
No

Actualitat

Habitants(2013)
30 (2007)
Activitat industrial
No

Particularitats
L'església està separada, a l'altre banda de riu

Estat de conservació
Bo

Altres observacions

És la única colònia del riu Calders que avui dia encara es conserva. Hi han dos nuclis força separats.

Nom Colònia: LA BAUMA
Comarca: Bages

Població: Castellbell i el Vilar
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

Els blocs originals es van ensorrar al construir un Polígon industrial

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

D'estil modernista enganxada a la fàbrica

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

De PB+3 a pisos

Canal

Si, força curt

Serveis de la Colònia

Església

Església monumental i espectacular, però en estat deplorable

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Antiga carretera de Manresa a Barcelona. PP1121

Tren

Estació de la Renfe

Altres Comunicacions

Antiga parada del cremallera. Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

316

Particularitats

La fàbrica està a l'altre banda de riu

Activitat industrial

Si, a l'antic recinte de la fàbrica i al costat, un nou polígon industrial

Estat de conservació

Molt Bo

Altres observacions

Juntament amb les dues altres colònies de Castellbell i el Vilar, conformen el principal nucli de població del municipi

Nom Colònia: LA COROMINA

Població: Torelló

Riu: Ter

Comarca: Osona

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Habitatge classe dirigent

Casa de l'amo

Bloc de pisos de PB+2 allargassat

No en té

No en té. Si en tingués, seria un mas que h ha a la vora

Espai Productiu

Xemeneia

Fàbrica

Canal

Circular

3 naus de PB

Canal molt curt

Serveis de la Colònia

Església

Escola

Botigues

Teatre

Si

Si

Si

No

Pista esportiva

Horts

Altres serveis

No

Si

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tipologia de colònia segons els serveis

Oberta

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Tren

Altres Comunicacions

No, està a l'interior del bosc

No

.....

Actualitat

Habitants(2013)

Particularitats

Deshabitada

No

Activitat industrial

Estat de conservació

No

Bo

Altres observacions

Els habitatges i les naus de la fàbrica estan en estat d'abandó

Nom Colònia: FARGA BEBIÉ
Comarca: Osona/Ripollès

Població: Les Lloses/Montesquiu **Riu:** Ter
Província: Barcelona/Girona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Blocs de pisos en forma d'U apartats i de PB+3, pisos de PB+3, cases unifamiliars

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Si, al costat de la fàbrica. Molt gra amb uns jardins magnífics

Espai Productiu

Xemeneia

No apreciable

Fàbrica

Allargada, en naus. Hi han dues fàbriques, la vella al costat de la carretera i la nova a l'altre banda de riu

Canal

Força curt, però molt malmès

Serveis de la Colònia

Església

Si, gran, però senzilla

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Parc infantil

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Si, carretera vella de Vic a Ripoll

Tren

Estació pròpia, de la Línia Vic-Puigcerdà

Altres Comunicacions

....

Actualitat

Habitants(2013)

9 + 10 (Montesquiu + Les Lloses)

Particularitats

Gran varietat de tipologies d'habitatges obrers

Activitat industrial

Si, a la fàbrica del costat de la carretera

Estat de conservació

Bo

Altres observacions

És un "gegant adormit", és a dir, una colònia immensa però ara roman pràcticament inactiva. Té un marcat estil alpi

Nom Colònia: LA PLANA

Població: Avià

Riu: Llobregat

Comarca: Berguedà

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Habitatge classe dirigent

Casa de l'amo

Bloc de PB+2, molt ben conservats i habitats, amb galeria

No apreciable

No apreciable

Espai Productiu

Xemeneia

Fàbrica

Canal

Quadrada

Fàbrica destruïda

Si, però mal conservat

Serveis de la Colònia

Església

Escola

Botigues

Teatre

No. Ermita romànica molt a prop

No

No

No

Pista esportiva

Horts

Altres serveis

No

No

No

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tipologia de colònia segons els serveis

Oberta

Bàsica

Comunicacions

Carretera

Tren

Altres Comunicacions

Si, carretera vella de Manresa a Berga.

No

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

Particularitats

82

Colònia amb molt pocs serveis

Activitat industrial

Estat de conservació

La fàbrica original està ensorrada. Al costat, polígon industrial

Bo (Habitatges) Dolent (Xemeneia i restes fàbrica) Fàbrica ensorrada

Altres observacions

La colònia només té un únic carrer

Nom Colònia: AMETLLA DE CASSERRES/ MONEGAL **Població:** Casserres

Riu: Llobregat

Comarca: Berguedà

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Habitatges de PB+2. S'hi han construït noves cases

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

Molt gran i espectacular, amb detalls modernistes

Espai Productiu

Xemeneia

Octogonal

Fàbrica

Fàbrica a naus

Canal

Canal molt curt

Serveis de la Colònia

Església

Si, molt gran i espectacular

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

CAP

Tipologia de la colònia segons l'accés

Semioberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Si, carretera vella de Manresa a Berga.

Tren

No

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

107

Particularitats

No

Activitat industrial

Si, empreses en actiu

Estat de conservació

Molt Bo

Altres observacions

La colònia segueix el riu

Nom Colònia: AMETLLA DE MEROLA
Comarca: Berguedà

Població: Puig-reig
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

Blocs de PB+1 a la part interior i de PB+2 a fora de l'antic espai de la colònia

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

No apreciable

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

Naus de planta baixa, actualment ocupades per varis negocis

Canal

Llarg. Envolta tota la colònia

Serveis de la Colònia

Església

Si, la part central de la colònia

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si, amb un parc infantil al costat

Horts

Si

Altres serveis

Bar, i restaurant

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada. El canal de la fàbrica delimitava la colònia i feia de mur natural

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Propera a Navàs i molt propera a la carretera C-16

Tren

Si, estació del carrilet. Actualment, no

Altres Comunicacions

Actualitat

Habitants(2013)

210

Particularitats

El canal travessa per l'interior de la colònia. Té una resclosa immensa

Activitat industrial

Si. Hi han varis negocis

Estat de conservació

Excel·lent

Altres observacions

La colònia és famosa per les seves representacions de pastorets durant les festes nadalenques. Tots els espais queden molt ben dividits.

Nom Colònia: L'HERAND

Comarca: Ripollès

Població: Campdevàno

Província: Girona

Riu: Freser

Espai Residencial

Habitatges obrers

Un bloc de PB+3 i de PB+2

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

No en té

Espai Productiu

Xemeneia

Si, molt petita. Quadrada

Fàbrica

Fàbrica allargassada de PB+1

Canal

Curt, però ample

Serveis de la Colònia

Església

Si

Escola

No

Botigues

No

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Bàsica

Comunicacions

Carretera

Carretera de Ripoll a Ribes de Freser

Tren

No

Altres Comunicacions

....

Actualitat

Habitants(2013)

Deshabitada

Particularitats

No

Activitat industrial

No

Estat de conservació

Bo

Altres observacions

Colònia molt petita, amb molt pocs serveis. L'estructura és molt lineal, segueix la carretera, però només pel cantó del riu

Nom Colònia: LLAUDET

Població: Sant Joan de les Abadesses

Riu: Ter

Comarca: Ripollès

Província: Girona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Pisos de PB+2 amb ponts per accedir al 1r pis. Hi han cases de PB amb porticons i de PB+1, però son relativament nous.

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Si, pis a l'edifici de la fàbrica

Espai Productiu

Xemeneia

Quadrada, però molt petita

Fàbrica

Mixta. De PB i PB+2

Canal

No apreciable

Serveis de la Colònia

Església

Si

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

No

Altres serveis

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Bàsica

Comunicacions

Carretera

Carretera de Ripoll a Camprodon

Tren

No

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

27 (nous habitatges)

Particularitats

No

Activitat industrial

No

Estat de conservació

Dolent

Altres observacions

Colònia força malmesa, però amb bastants habitatges. Està en estat d'abandonament, però, al voltant s'han construït noves cases

Nom Colònia: CAL MARÇAL
Comarca: Berguedà

Població: Puig-reig
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

Un únic bloc molt llarg de PB+2

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

No en té

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

Allargassada, de PB+2 amb una torre pel muntacàrregues

Canal

Resclosa força curta

Serveis de la Colònia

Església

Si, construïda posteriorment

Escola

No

Botigues

No

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Carretera vella Manresa a Berga

Tren

No

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

130

Particularitats

Al voltant de l'antiga colònia, s'hi ha format una barriada

Activitat industrial

Si, a l'antiga fàbrica

Estat de conservació

Molt Bo

Altres observacions

Colònia amb molta alçada, que ha esdevingut un barri força actiu.

Nom Colònia: MATABOSCH/ESTEBANELL **Població:** Camprodon

Riu: Ter

Comarca: Ripollès

Província: Girona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Blocs de PB+1 amb galeria, i blocs de PB+2 i PB+3

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

No en té

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

A pisos, PB+2.

Canal

Llarg, amb una resclosa força gran

Serveis de la Colònia

Església

Si, encaixonada entre els blocs de pisos

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Carretera de Ripoll a Camprodon

Tren

No

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

78

Particularitats

És la colònia a la part més alta del Ter. L'església no té un edifici propi, està entre dos blocs de pisos

Activitat industrial

No, però encara hi han negocis oberts

Estat de conservació

Molt Bo

Altres observacions

Model força lineal, seguint a la carretera. Força propera a les mines d'Ogassa

Nom Colònia: MOLINOU
Comarca: Ripollès

Població: Campdevàrol
Província: Girona

Riu: Freser

Espai Residencial

Habitatges obrers
De PB+2 amb diferents estils

Habitatge classe dirigent
No en té

Casa de l'amo
No en té

Espai Productiu

Xemeneia
No apreciable

Fàbrica
3 naus de PB. Ara només en queda una

Canal
L'inici del canal està enganxat a l'Herand. Ample

Serveis de la Colònia

Església
Sí, encaixonada entre els blocs de pisos, amb un campanar de 8 cantons

Escola
No

Botigues
No

Teatre
No

Pista esportiva
No

Horts
Sí

Altres serveis

Tipologia de la colònia segons l'accés
Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis
Bàsica

Comunicacions

Carretera
Carretera de Ripoll a Ribes de Freser

Tren
No

Altres Comunicacions
....

Habitants(2013)
?

Actualitat Particularitats
No

Activitat industrial
Sí

Estat de conservació
Bo

Altres observacions

Colònia molt petita. S'assembla molt a L'Herand

Nom Colònia: PALÀ DE TORROELLA

Població: Navàs

Riu: Cardener

Comarca: Bages

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Pisos de PB+2 amb ponts per accedir al 1r pis. També hi ha blocs de pisos i alguns pisos amb galeria.

Habitatge classe dirigent

Hi ha una casa pel director i varies pels empleats

Casa de l'amo

Molt gran i espectacular. Amb uns jardins espectaculars

Espai Productiu

Xemeneia

Quadrada

Fàbrica

Fàbrica de pisos

Canal

No apreciable

Serveis de la Colònia

Església

Gran església amb molts detalls arquitectònics i immensa

Escola

si

Botigues

si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

CAP, casino, restaurant ...

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Travessada per la carretera vella de Cardona

Tren

No

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Habitants(2013)

173 (2004)

Actualitat

Particularitats

Colònia amb molta alçada

Activitat industrial

Escassa

Estat de conservació

Molt bo

Altres observacions

El nucli urbà té un model molt lineal. És una colònia amb molta alçada.

Nom Colònia: CAL PONS
Comarca: Berguedà

Població: Puig-reig
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

Un únic bloc molt allargassat de PB+3

Habitatge classe dirigent

Si, el director tenia un xalet

Casa de l'amo

Dos cases de l'amo molt espectaculars

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

Fàbrica a pisos, de PB+2

Canal

Molt curt

Serveis de la Colònia

Església

Immensa i espectacular.
L'anomenaven la catedral del Llobregat

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

Jardins, convent i fonda

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Està molt a prop de la carretera vella de Manresa a Berga

Tren

Si, molt a prop de l'estació del carrilet de Puig-reig

Altres Comunicacions

.....

Actualitat

Habitants(2013)

126

Particularitats

Dues torres de l'amo

Activitat industrial

Si, varies empreses ocupen les 4 naus

Estat de conservació

Molt Bo

Altres observacions

La divisió de l'espai és molt marcada: A baix de tot, hi ha la fàbrica. Al mig hi han els habitatges obrers i a la part més elevada, l'església, el xalet del director i les torres de l'amo

Nom Colònia: RECOLONS
Comarca: Ripollès

Població: Ribes de Freser
Província: Girona

Riu: Freser

Espai Residencial

Habitatges obrers

2 blocs de PB+2 i tres de PB+3,
ambdós reformats

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Si, petita però ben decorada

Espai Productiu

Xemeneia

No en té

Fàbrica

Fàbrica a pisos, amb torre pel
muntacàrregues

Canal

El canal està per sobre
la fàbrica

Serveis de la Colònia

Església

No

Escola

No

Botigues

Si

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Carretera de Ribes de Freser a
Queralbs

Tren

No

Altres Comunicacions

Al costat, estació del
cremallera de Núria

Actualitat

Habitants(2013)

Incorporada a la
població de Ribes de
Freser

Particularitats

El canal de la fàbrica està per sobre de la fàbrica, i quan hi arriba, forma un
gran desnivell

Activitat industrial

Si, a l'antiga fàbrica, i la turbina

Estat de conservació

Molt Bo

Altres observacions

La fàbrica té zones enjardinades i uns brolladors molt ben cuidats. La turbina encara està en
funcionament.

Nom Colònia: CAL RIERA/MANENT

Població: Puig-reig

Riu: Llobregat

Comarca: Berguedà

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Blocs de pisos de PB+2 amb safareig comunitari i blocs de pisos de PB+3 reformats posteriorment

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Casa de l'amo al costat de la entrada al recinte de la fàbrica.

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

Fàbrica a pisos de PB+2

Canal

Canal força curt, però amb un salt molt gran

Serveis de la Colònia

Església

Si

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Safareigs comuns

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

C-16. Tot i això, té un accés una mica complicat

Tren

No

Altres Comunicacions

....

Actualitat

Habitants(2013)

86

Particularitats

Té un dipòsit d'aigua de formigó

Activitat industrial

Si. Hi han varis negocis. Al costat, un polígon industrial

Estat de conservació

Molt bo (pisos nous i fàbrica) Dolent(Antics habitatges i teatre)

Altres observacions

La colònia sembla dividida en dues parts; Una part amb els edificis nous, ben conservats, i l'altre amb els edificis vells, en un estat vergonyós

Nom Colònia: ROSAL
Comarca: Berguedà

Població: Olvan
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

Molta varietat de pisos: Blocs de PB+2, PB+3 amb galeria i sense. Cases de PB, de PB+1

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

No apreciable

Espai Productiu

Xemeneia

Quadrada

Fàbrica

És de PB+2

Canal

Canal força llarg

Serveis de la Colònia

Església

Si, enganxada a la fàbrica

Escola

si

Botigues

Si

Teatre

Si/Casino

Pista esportiva

Si

Horts

si

Altres serveis

Convent, parc infantil i Cap

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Si, carretera de Olvan, i carretera de Manresa a Berga

Tren

Si, parada final del carrilet

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

378

Particularitats

La fàbrica utilitzava una màquina de vapor de VAIXELL

Activitat industrial

No

Estat de conservació

Molt Bo (Habitatges) Dolent (Fàbrica i església)

Altres observacions

La fàbrica esta en molt mal estat, i molt probablement, hi han ocupes. A la tardor s'hi celebra la fira del bolet

Nom Colònia: RUSIÑOL
Comarca: Osona

Població: Manlleu
Província: Barcelona

Riu: Ter

Espai Residencial

Habitatges obrers

Bloc de PB+2 i de PB+2. Alguns habitatges en la part superior de la fàbrica

Habitatge classe dirigent

Si, un habitatge a mà dreta després de superar el portal d'entrada

Casa de l'amo

Molt espectacular. Actualment acull un restaurant

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

Fàbrica mixta, de PB+2 i una nau

Canal

Llarg i ample

Serveis de la Colònia

Església

No

Escola

No

Botigues

No

Teatre

No

Pista esportiva

No

Horts

Si

Altres serveis

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

Si, al costat de la carretera de Manlleu a la Gleva

Tren

No

Altres Comunicacions

Actualitat

Habitants(2013)

Incorporada a la població de Manlleu

Particularitats

Part de la base de la fàbrica està fet amb còdols de riu

Activitat industrial

Si. La casa de l'amo acull un restaurant

Estat de conservació

Excel·lent

Altres observacions

Era propietat de la família de Santiago Rusiñol

Nom Colònia: SALOU BAURIER
Comarca: Osona

Població: Masies de Roda
Província: Barcelona

Riu: Ter

Espai Residencial

Habitatges obrers
No apreciable

Habitatge classe dirigent
No apreciable

Casa de l'amo
No apreciable

Espai Productiu

Xemeneia
No apreciable

Fàbrica
No apreciable

Canal
No apreciable

Serveis de la Colònia

Església
No apreciable

Escola
No apreciable

Botigues
No apreciable

Teatre
No apreciable

Pista esportiva
Si

Horts
No apreciable

Altres serveis
.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada. Tots els treballadors havien de passar per la única palanca per accedir-hi

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera
No

Tren
No

Altres Comunicacions
De molt difícil accés

Habitants(2013)

Incorporada a la població de les Masies de Roda

Actualitat

Particularitats

Pràcticament inaccessible

Activitat industrial

No. La fàbrica deixà de produir el 1963 amb la construcció del pantà de Sau

Estat de conservació

Bo

Altres observacions

La colònia és d'accés restringit, per tant hi han moltes dades incompletes o probablement errònies

Nom Colònia: SANTA MARIA/EL ROIG
Comarca: Ripollès

Població: Ripoll
Província: Girona

Riu: Ter

Espai Residencial

Habitatges obrers

Actualment no apreciables, ja que es van enderrocar amb la construcció de la nova carretera

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

No apreciable

Espai Productiu

Xemeneia

No existent

Fàbrica

Fàbrica a pisos de PB+3

Canal

Canal força curt

Serveis de la Colònia

Església

En molt mal estat.
Força senzilla

Escola

No

Botigues

No

Teatre

No

Pista esportiva

Si, reconvertida en
pàrquing

Horts

No

Altres serveis

.....

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Bàsica

Comunicacions

Carretera

Si. Durant la construcció de la
carretera de Vic a Ripoll (nova)

Tren

No

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

26 (disseminat)

Particularitats

No

Activitat industrial

Si, però no a l'antiga fàbrica

Estat de conservació

Bo (Fàbrica) Dolent (Església)

Altres observacions

Colònia força senzilla

Nom Colònia: SEDÓ

Població: Esparraguera

Riu: Llobregat

Comarca: Baix Llobregat

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Cases de PB+1, però també blocs de pisos de PB+2

Habitatge classe dirigent

No en té

Casa de l'amo

Si, amb uns jardins força extensos

Espai Productiu

Xemeneia

3 xemeneies: Una helicoidal, una circular i l'altre quadrada

Fàbrica

Fàbrica a naus. Posteriorment, se'n van construir més

Canal

Doble: Un força curt, i altre, de més de 4 Km amb un aqüeducte inclòs

Serveis de la Colònia

Església

Si, molt ordinària, sense ornamentacions

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Tenia cos propi de bombers, servei de manyaneria, bars, servei d'infermeria i també una bòbila

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Si, a prop de la C-55

Tren

A prop de la estació FGC d'Olesa de Montserrat

Altres Comunicacions

.....

Actualitat

Habitants(2013)

324

Particularitats

Tenia la turbina més gran d'Espanya durant l'època

Activitat industrial

Si

Estat de conservació

Molt Bo

Altres observacions

Molt probablement, la colònia industrial més gran de tota Catalunya. Actualment, l'espai de la fàbrica està musealitzat.

Nom Colònia: SOLDEVILA
Comarca: Berguedà

Població: Balsareny
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers
2 blocs de pisos de PB+2

Habitatge classe dirigent
No hi havia un edifici específic, sinó que era un pis millor

Casa de l'amo
No hi havia un edifici específic, sinó que era un pis millor

Espai Productiu

Xemeneia
Dues: Octogonal i Circular

Fàbrica
3 naus

Canal
Força curt

Serveis de la Colònia

Església
Si

Escola
Si

Botigues
Si

Teatre
Si

Pista esportiva
No

Horts
Si

Altres serveis
.....

Tipologia de la colònia segons l'accés
Semioberta. En un lloc apartat

Tipologia de colònia segons els serveis
Bàsica

Comunicacions

Carretera
No, molt amagada

Tren
No

Altres Comunicacions
.....

Actualitat

Habitants(2013)
Deshabitada
Activitat industrial
Només a l'antiga fàbrica

Particularitats
Dues xemeneies. Una octogonal i l'altre circular

Estat de conservació

Bo (Fàbrica) Dolent (Habitatges obrers)

Altres observacions
Colònia molt aïllada.

Nom Colònia: VALLS DE TORROELLA
Comarca: Bages

Població: Sant Mateu de Bages **Riu:** Cardener
Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Pisos nous i moderns. Bloc de PB+3 a la carretera de Salo i bloc de PB+2 amb . Hi han varis xalets

Habitatge classe dirigent

Casa de l'amo

No apreciable

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

Naus de planta baixa i un pis amb dents de serra

Canal

Ben conservat. Vàries palanques el travessen

Serveis de la Colònia

Església

Si, molt gran. A banda i banda hi han les 2 escoles

Escola

De nens i nenes

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si, enganxada a un parc infantil

Horts

Si, a sota de la fàbrica

Altres serveis

Casino, ajuntament, CAP i parc infantil

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Travessada per la carretera de Salo i la carretera vella de Cardona

Tren

No

Altres Comunicacions

Dos ponts uneixen les diferents parts de la colònia. Parada de bus

Actualitat

Habitants(2013)

352

Particularitats

Fa 20 anys era de Navàs. Actualment acull l'ajuntament de Sant Mateu i n'és el nucli més nombrós

Activitat industrial

Si. La fàbrica ha estat reconvertida i hi han varis negocis

Estat de conservació

Excel·lent

Altres observacions

Ubicació privilegiada. Construcció de nous habitatges. Colònia viva, molta gent vivint

Nom Colònia: VILADOMIU NOU
Comarca: Berguedà

Població: Gironella
Província: Barcelona

Riu: Llobregat

Espai Residencial

Habitatges obrers

2 Blocs de pisos de PB+2 amb galeria i bloc de PB+1. Gran passeig

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

De PB+1, una torre molt ferma

Espai Productiu

Xemeneia

Circular

Fàbrica

Fàbrica de PB+2 a pisos

Canal

Canal molt curt

Serveis de la Colònia

Església

Si, molt gran i espectacular. Encaixonada entre els edificis

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Llar d'infants, bar i restaurant

Tipologia de la colònia segons l'accés

Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Si, carretera vella de Manresa a Berga.

Tren

A prop de l'estació del carrilet de Viladomiu vell

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

170

Particularitats

Colònia esglaonada, amb molta alçada. Presenta un estat de conservació immillorable

Activitat industrial

Si, la fàbrica segueix en actiu

Estat de conservació

Excel·lent

Altres observacions

La colònia té un estat de conservació immillorable i té molta vida social.

Nom Colònia: VILADOMIU VELL

Població: Gironella

Riu: Llobregat

Comarca: Berguedà

Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Blocs de pisos de PB+2 i PB+3
ambdós amb galeria

Habitatge classe dirigent

Casa pel director

Casa de l'amo

Casa de l'amo molt
espectacular amb detalls
modernistes

Espai Productiu

Xemeneia

No en té

Fàbrica

Fàbrica de PB+2 a pisos

Canal

Força llarg

Serveis de la Colònia

Església

Si, feta amb pedra
tallada

Escola

Si

Botigues

Si

Teatre

Si

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Associació de veïns

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis

Evolucionada

Comunicacions

Carretera

Si, carretera vella de Manresa
a Berga.

Tren

Si, estació del carrilet.
Actualment, no

Altres Comunicacions

Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)

98

Particularitats

No

Estat de conservació

No, la fàbrica no està ocupada

Molt Bo

Altres observacions

La colònia, tot i ser tancada, no presenta cap mur, ni separació artificial. L'església i la casa de l'amo fan de únic portal d'entrada

Nom Colònia: VILA-SECA
Comarca: Osona

Població: Sant Vicenç de Torelló **Riu:** Ter
Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers
4 Blocs de pisos de PB+2

Habitatge classe dirigent
Si, senzilla

Casa de l'amo
Si, senzilla

Espai Productiu

Xemeneia
Circular

Fàbrica
De PB+2 a pisos

Canal
Força llarg

Serveis de la Colònia

Església
Si. Ordinària

Escola
Si

Botigues
Si

Teatre
No

Pista esportiva
Si

Horts
Si

Altres serveis
Fonda i cooperativa

Tipologia de la colònia segons l'accés
Oberta

Tipologia de colònia segons els serveis
Desenvolupada

Comunicacions

Carretera
Si, BV 5626

Tren
No

Altres Comunicacions
Parada d'autobús

Actualitat

Habitants(2013)
149

Particularitats
No

Activitat industrial

Estat de conservació

No, però encara hi han negocis oberts

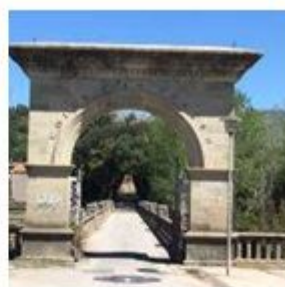
Molt Bo

Altres observacions

La colònia segueix, a banda i banda, la carretera

Nom Colònia: YMBERN/ EL PELUT
Comarca: Osona

Població: Orís Riu: Ter
Província: Barcelona

Espai Residencial

Habitatges obrers

Poques cases. Força malmeses però de gran valor arquitectònic

Habitatge classe dirigent

No apreciable

Casa de l'amo

Enganxada a la fàbrica. Ordinària

Espai Productiu

Xemeneia

No apreciable

Fàbrica

4 naus.

Canal

Canal de gran profunditat i llargada

Serveis de la Colònia

Església

No

Escola

Si/Teatre

Botigues

No

Teatre

Si/Escola

Pista esportiva

Si

Horts

Si

Altres serveis

Jardins espectaculars

Tipologia de la colònia segons l'accés

Tancada

Tipologia de colònia segons els serveis

Desenvolupada

Comunicacions

Carretera

No, força amagada

Tren

No

Altres Comunicacions

.....

Habitants(2013)

8

Actualitat

Particularitats

Té uns jardins espectaculars. Els habitatges estan fets amb còdol i decoracions de maó

Activitat industrial

Si, molta a l'antiga fàbrica. PI al costat

Estat de conservació

Molt Bo (fàbrica) Dolent (Jardins i habitatges)

Altres observacions

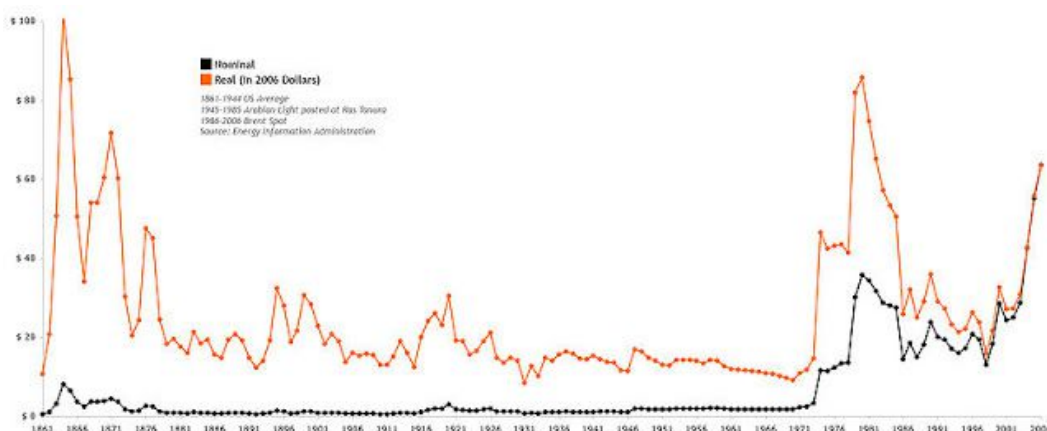
La fàbrica ha estat renovada i actualment és ocupada per una empresa fabricant de parts d'alumini per a les ampolles de colònia. Doble pont d'accés per salvaguardar el Ter i tancar la colònia a la vegada

14. La crisi d'un model

L'estat espanyol, i en conseqüència la seva indústria, són molt dependents energèticament. Per això, la crisi del tèxtil va coincidir amb la pujada del preu del petroli. L'augment de la inflació, inicialment provocada pel preu del petroli, va provocar un augment de costos salarials i del cost de la seguretat social, fet que va comportar l'encariment dels productes tèxtils, i va provocar la disminució de les vendes. L'avantatge que tenien les colònies, basada en els salaris i la pau social va desaparèixer, ja que amb l'augment de costos, no es podia permetre mantenir els serveis dels quals gaudien els obrers de la colònia. La impossibilitat de reajustaments de plantilles, a causa de l'encara vigència de les lleis franquistes va causar la pèrdua de més diners per als empresaris, eliminant qualsevol possibilitat de reestructuració de l'empresa. Tot això, sumat al creixent procés de deslocalització de la indústria cap a països amb mà d'obra més barata va acabar enfonsant el sector tèxtil, i en conseqüència, també, el model laboral i social de les colònies.

Un cop va tancar l'empresa, es van embargar la fàbrica i els pisos, que majoritàriament eren propietat de l'empresa, a causa dels deutes acumulats. Un cop fet l'embargament, els pisos i la fàbrica sortien a subhasta. En algun cas, els obrers van poder adquirir l'habitatge i seguir vivint allà, i en d'altres, va anar-hi a viure gent de fora, fet pel qual es va produir una renovació poblacional. En el pitjor dels casos, les colònies no van trobar compradors, i van entrar en un estat d'abandonament.

Tot i això, cal destacar que algunes colònies, com per exemple l'Ametlla de Merola, tot i tancar l'empresa a la dècada dels anys 1990, van aconseguir superar la crisi, instal·lar-hi noves activitats industrials i mantenir l'estabilitat poblacional i de serveis.

Gràfic que mostra l'evolució de les preus del petroli. En taronja, el preu del barril, i en negre, el preu habitual. El gràfic va durant els anys del 1968 al 2006

15. La transformació de la colònia

Com ja he explicat abans, un cop l'empresa va fer fallida, els seus béns van ser majoritàriament embargats. Aquesta transformació és molt diversa, ja que gairebé a cada colònia es va donar una situació diferent. En aquest apartat explicaré el que va succeir amb els diferents espais de la colònia després d'aquest fet.

15.1 Transformació de l'espai de producció i treball

Un cop s'atura la producció, tot l'espai productiu sencer va ser posat, majoritàriament, en subhasta. La resclosa, el canal i la turbina de la gran majoria de les fàbriques segueix en funcionament, ja que són una font important d'energia elèctrica.

Mentre que algunes fàbriques han estat abandonades, d'altres encara tenen força activitat industrial, tot i que reconvertides, també, en altres sectors. La gran majoria d'aquestes empreses que ocupen l'espai productiu són petites i mitjanes empreses. Una peculiaritat és que, a moltes fàbriques encara en actiu, s'han tapiat les finestres amb maons per evitar-ne el seu espoli.

Fàbrica de Cal Riera amb les finestres tapiades

15.2 Transformació de l'espai residencial

La transformació de l'espai residencial, de la mateixa manera que la transformació de l'espai productiu, depèn en gran mesura de la situació de cadascuna de les colònies.

Igual que l'espai productiu, l'espai residencial també va sortir a subhasta, ja sigui de forma individualitzada, pis per pis, o de forma global. Algunes colònies van trobar un comprador global, però d'altres no van tenir la mateixa sort. En alguns casos van ser els propis habitants els que van adquirir els habitatges on vivien i, en algun cas, els ajuntaments van comprar la colònia, com el cas de Puig-reig amb la colònia Pons. Els casos en que la colònia no va trobar un comprador, aquesta ha acabat sent abandonada, ja que l'empresa no ho podia mantenir econòmicament. En els casos que finalment sí que ha trobat un comprador, se'n poden distingir dos casos ben diferents. El primer, en el qual els obrers de la colònia van haver de marxar, ja que el pis no era de la seva propietat, i gent forana va anar a viure-hi, provocant una renovació de la població. En el segon cas, els obrers van poder seguir vivint a la colònia, ja que van poder comprar els pisos.

D'altra banda, en alguns llocs s'ha produït un altre fenomen. L'espai de la colònia va créixer, ja que s'hi van construir nous edificis. La població de la colònia va anar augmentant fins a conformar el nucli principal del poble al qual pertanyien, fins que el nucli principal es va desplaçar fins a la colònia, així com l'ajuntament i els principals edificis. Aquest és el cas, per exemple, de les colònies de La Bauma, El Borràs i El Burés, totes tres a Castellbell i El Vilar, i que actualment formen el gran gruix d'aquesta població.

16. Conclusions

Crec que el treball ha assolit els objectius inicials marcats. He plantejat un treball que, malgrat ja existeix molta bibliografia i documentació sobre aquesta temàtica, la magnitud de la mateixa permet seguir ampliant coneixement. Jo, modestament, crec que he pogut aportar una visió diferent sobre les diferents tipologies i models de colònies industrials tèxtils que, en un futur, permetin poder analitzar i desenvolupar aquesta línia de treball que he encetat.

Les dificultats sorgides i trobades en la realització d'aquest treball han estat fonamentalment les pròpies de l'accessibilitat a uns espais que majoritàriament estan tancats. Ja sigui pel seu grau de deteriorament i perillositat d'accés o bé, contràriament, per la propietat privada actual en que es troben. He trobat, també, dificultats a l'hora de poder copsar i agrupar informàticament l'important volum d'informació i característiques recollides. Tot i això crec que els resultats obtinguts superen aquestes dificultats així com les prèvies per a organitzar i conceptualitzar el treball a realitzar.

La meva aportació personal a aquesta temàtica està en el fet de treballar i incidir més, de forma sistemàtica, en les característiques urbanístiques de les colònies i no tant en la seva història social, econòmica o tecnològica, camps aquests que ja han estat treballats. El fet de veure la necessària influència de les característiques geogràfiques, orogràfiques o de les comunicacions en el planejament urbà i general de les colònies industrials crec que també és una aportació a una nova visió sobre aquest destacat camp del patrimoni català.

El treball, diferencia i remarca clarament que la majoria de colònies industrials a Catalunya són tèxtils, però no totes. Cal tenir present que també hi ha destacats exemples de colònies mineres, agrícoles, químiques o ferroviàries que, molt sovint, es deixen de banda. També inclou els factors en que es basa la ubicació de les colònies: factors geogràfics, factors energètics i factors socials.

És singular, també, al meu entendre, la classificació que es fa de les colònies en funció de la seva accessibilitat i en funció, també, del seu grau de desenvolupament fonamentat en els serveis que la colònia va arribar a tenir. Incorporo, igualment, la tipologia de cada part de la colònia (Part productiva, residencial i social) i la seva dependència de la orografia del terreny en què s'estableixen, sense oblidar l'important paper de la funció de la jerarquia social. Així, he pogut verificar que els habitatges més destacats acostumen a situar-se al costat de la fàbrica o a l'entrada de la colònia, i tenen una ornamentació i decoració artística més alta.

La importància del paper de les comunicacions en les colònies, que feien abaratir costos, així com la inversió dels industrials en el ferrocarril i altres infraestructures, és un altre paper que destaco en el present treball.

Personalment crec que fa falta i seria molt important poder realitzar un acurat pla de protecció i salvaguarda d'aquelles colònies més destacades i importants del nostre país com a forma de pervivència d'un model econòmic, social i urbanístic únic i singular arreu del món.

17. Agraïments

Agraeixo al meu tutor de treball la paciència i dedicació tinguda per a la correcta realització d'aquest treball. Les seves orientacions i consells m'han servit per a poder donar forma a aquest treball i gaudir-lo en la realització de les múltiples visites fetes.

18. Bibliografia

Recull de tots els llibres consultats per a realitzar aquest treball

- Autors varis.- *Revista L'Erol. Suplement N°4*. Edició Àmbit de Recerques del Berguedà. Setembre del 2005
- Autors varis.- *Cal Rosal. 150 anys (1858-2008)* .- Edició de l'Ajuntament d'Olvan i Àmbit de Recerques del Berguedà. Any 2008
- Autors varis.- *Colònies Industrials* .-. Edita Generalitat de Catalunya. Any 2010
- Camprubí i Plans, Josep *La dinàmica d'un poble* .- Recull d'articles publicats per l'autor a Regió 7 entre 1984 i 1989
- Casals, Lluís - Serra i Rotés, Rosa *Colònies Tèxtils de Catalunya* .- Angle editorial. Any 2000
- Corredor-Matheos, José - Montaner Martorell, Josep Mª *Arquitectura Industrial en Cataluña. Del 1732 al 1929* .- Edició de Caixa de Barcelona. Any 1984
- Costillas i Pérez, Betriz - Dal Maschio i Eisele, Inés - Montero i Gómez, Mª Teresa *La Colònia Güell. Modernisme i indústria* .- L'Aixernador edicions. Any 1992
- Dorel-Ferré, Gràcia *Habitatge obrer i colònies industrials a la península ibèrica* .- Edició del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya. Actes de les Jornades (2002) i Congrés (2005)
- Miralda i Ferré, Angel – Vall i Cases, Pere – Buero i Vizcarra, Beatriu – Giménez i Pujol, Anna – Serra i Rotés, Rosa *Model de desenvolupament territorial per a les colònies del Llobregat* .- Angle Editorial. Any 2002
- Serra i Rotés, Rosa *El Tren de Manresa a Guardiola* .- Edicions Zenobita. Any 2005

19. Webgrafia

Recull de totes les webs utilitzades per a elaborar aquest treball

- <http://www.valldelcorb.info/blogs/coneixercatalunya/?p=389>
- http://www.ajtorello.cat/perfil/recursos/recursos/bpu_09_84_col_nia_ind_la_coromina.pdf
- <http://www.santvicendetorello.cat/public/turisme/vilaseca.php>
- <http://www.santvicendetorello.cat/public/turisme/borgonya.php>
- <http://www.consorcidelter.cat/el-territori-del-ter/rutes/ruta-del-patrimoni-cultural-fluvial/colonies>
- http://www.santacolomadecervello.cat/municipi/colonia_guell/colonia.htm
- <http://www.puig-reig.cat/el-municipi/llocs-interes/colonies-industrials/>
- <http://www.esparreguera.cat/turisme/coloniasedo.html>
- <http://geopress.educa.aragon.es/WebgeoNEW/libro/secundario/3-crisis73.pdf>

20. Annexos

I. Mapa de les colònies

A través de la plataforma google maps, he creat un mapa on-line, amb la ubicació de les colònies tèxtils estudiades. El mapa mostra la ubicació de cadascuna de les colònies tèxtils, i un enllaç a la fitxa tècnica de cada colònia.

El principal objectiu del mapa és la difusió del coneixement que he adquirit fent aquest treball, i que tothom que ho necessiti, ho pugui consultar.

Aquest n'és l'enllaç.

<https://drive.google.com/open?id=1MygMfvRMtyrrHUw6UZjO-HRXBvg&usp=sharing>

